

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

REPUBLICA MOLDOVA

ALEGERILE LOCALE

14 și 28 iunie 2015

Misiunea Restrânsă a OSCE/BIDDO de Observare a Alegerilor
Raportul final

Varșovia
20 august 2015

CUPRINS

I. REZUMAT	1
II. INTRODUCERE ȘI RECUNOȘTIȚE	3
III. CONTEXTUL GENERAL ȘI POLITIC	4
IV. SISTEMUL ELECTORAL ȘI CADRUL JURIDIC.....	4
V. ADMINISTRAREA ALEGERILOR.....	6
VI. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR.....	8
VII. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR	10
VIII. CAMPANIA ELECTORALĂ.....	12
IX. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE.....	14
X. MASS-MEDIA	16
A. MEDIUL MASS-MEDIA.....	16
B. CADRUL JURIDIC	17
C. CONSTATĂRILE MONITORIZĂRII MASS-MEDIA	19
XI. OBSERVATORII NAȚIONALI ȘI INTERNAȚIONALI	20
XII. RECLAMAȚII ȘI CONSTESTĂRI.....	21
XIII. ZIUA ALEGERILOR.....	23
A. VOTAREA DIN PRIMUL TUR	23
B. TURUL DOI AL ALEGERILOR	23
XIV. RECOMANDĂRI	24
A. RECOMANDĂRI PRIORITARE.....	24
B. ALTE RECOMANDĂRI.....	25
ANEXA I: REZULTATELE FINALE	28
ANEXA II: LISTA OBSERVATORILOR ÎN MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR	30
DESPRE OSCE/BIDDO	32

REPUBLICA MOLDOVA
ALEGERILE LOCALE
14 și 28 iunie 2015

Raportul final al Misiunii restrânse a OSCE/BIDDO de observare a alegerilor¹

I. REZUMAT

Urmare a invitației din partea autorităților Republicii Moldova, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO) a format Misiunea Restrânsă de Observare a Alegerilor (MROA) pentru a observa alegerile locale din iunie 2015. MROA OSCE/BIDDO a evaluat conformarea procesului electoral la angajamentele OSCE și alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice, precum și la legislația națională. Pentru observarea alegerilor din 14 iunie, MROA OSCE/BIDDO și-a unit eforturile cu Congresul Autorităților Locale și Regionale al Consiliului Europei. MROA OSCE/BIDDO a rămas în țară pentru a observa al doilea tur al alegerilor din 28 iunie.

Alegerile locale din 2015 au fost administrate în mod eficient și au oferit electoratului o diversitate de opțiuni. Cu toate acestea, încrederea în proces a descrescut în urma cazurilor de abuz de prevederile privind înregistrarea temporară a alegătorilor, care s-au înregistrat pe parcursul primului tur. Alegerile s-au desfășurat într-un context de tensiuni politice datorate scandalului financiar de proporții și demisia Primului-ministru cu două zile înainte de primul tur. Mediul în care s-a desfășurat campania a fost puternic afectat de dezbinarea forțelor politice și a societății în ceea ce privește orientarea viitoare a societății. Campania a fost activă și, în general, liberă, deși reflectată prin intermediul mass-media influențată politic, care a informat publicul despre campania electorală, însă în general nu a asigurat o reflectare echilibrată. Libertățile fundamentale au fost respectate, cu toate că au avut loc câteva incidente cu violență.

Cadrul juridic, în general, oferă o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Codul electoral a fost modificat în aprilie 2015, după numirea datei alegerilor, modificările referindu-se, preponderent, la campania electorală și la finanțarea campaniei electorale. În timp ce multe amendamente implementează recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO și ale Consiliului Europei, operarea modificărilor într-o perioadă atât de apropiată de alegeri a dus la confuzii și contravine bunelor practici internaționale. În pofida unui șir de îmbunătățiri, unele deficiențe rămân nesoluționate, cum ar fi interzicerea folosirii simbolurilor și imaginilor de stat și străine și implicării cetățenilor străini în campania electorală, care este o restricție neproportională care pune la încercare libertatea de expresie. Un șir de ambiguități și contradicții între Codul electoral și alte legi nu au fost înlăturate. Cadrul juridic neclar pentru primul tur și turul al doilea al alegerilor a afectat activitățile campaniei electorale și pregătirile pentru turul doi.

Comisia Electorală Centrală (CEC) a administrat alegerile într-un mod, în general, profesionist, respectând termenele limită și bucurându-se de încrederea majorității părților interesate; însă, încrederea în unele comisii de nivel inferior s-a deteriorat în urma performanței lor pe parcursul primului tur, inclusiv în raport cu administrarea reclamațiilor. CEC nu a clarificat breșele din Codul electoral în privința celui de-al doilea tur. După primul tur, au fost depuse câteva reclamații care au invocat înregistrarea temporară a domiciliului în ajun de alegeri și înregistrarea multiplilor alegători pe aceeași adresă. În rezultat, încrederea publică în integritatea listelor alegătorilor a fost afectată negativ.

¹ Versiunea în limba engleză a prezentului raport este unicul document oficial. Traduceri neoficiale în limbile română și rusă sunt disponibile.

S-au întreprins eforturi limitate pentru a încuraja și promova oportunități pentru participarea femeilor. Femeilor candidate li s-a acordat acoperire limitată în știri și doar câteva au fost prezentate în activitățile campaniei. Doar unul din cei nouă membri ai CEC este femeie și femeile au reprezentat aproximativ 52 de procente a Consiliilor Electorale de Circumscripție de nivel 2 (CEDC); aproximativ 74 de procente ale CEDC de nivel 1 și circa 82 de procente ale Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare.

CEC a administrat unele aspecte ale procesului prin intermediul Sistemului Informațional Automatizat de Stat „Alegeri” (SIASA), care a fost verificat la defecțiuni pe parcursul alegerilor parlamentare din 2014. Angajații electorali l-au folosit pentru a verifica alegătorii și a transmite rezultatele numărării direct către CEC. SIASA a funcționat bine, cu dificultăți minore legate de conexiunea la Internet pe parcursul votării.

Registrul electronic centralizat al alegătorilor a fost folosit pe parcursul alegerilor locale pentru prima oară. Responsabilitățile diferitor autorități publice pentru acuratețea datelor a rămas parțial nedefinită, ceea ce a dus la lipsa de răspundere din partea acestor instituții. Pentru cel de-al doilea tur, CEC a folosit listele alegătorilor din primul tur pentru a preveni posibila migrațiune artificială a alegătorilor. Cu cinci zile înainte de turul doi, CEC a clarificat anumite proceduri de eligibilitate a alegătorilor, ceea ce a dus la aplicarea de către personalul electoral a diferitor practici.

Partidele politice și blocurile electorale înregistrate au putut să înceapă campania electorală după înregistrarea de către organul respectiv de administrare electorală. Într-un proces general incluziv, au fost înregistrați 4.421 de candidați la funcția de primar (22 procente femei) și 63.549 candidați pentru funcțiile de consilieri locali (35 procente femei). Câteva exemple de implementare diversă a acelorași prevederi legale cu referire la candidați a stârnit preocupări privind aplicarea selectivă a legii. Concurenții au făcut campanie electorală atât în limba de stat cât și în limba rusă.

În aprilie 2015, au fost aprobate amendamente juridice cu scopul de a îmbunătăți prevederile referitor la finanțarea campaniei electorale. Cu toate acestea, sistemul de reglementare și implementarea acestuia au fost insuficiente pentru a asigura transparența, integritatea și răspunderea pentru finanțarea campaniei electorale și nu s-a bucurat de încrederea publică. CEC, având sarcina de a supraveghea finanțarea campaniei electorale, i-au lipsit resurse pentru a monitoriza conformitatea în mod eficient. Cu toate acestea, CEC a publicat rapoartele financiare pe pagina sa electronică la timp și a avertizat concurenții în privința rapoartelor întârziate.

În timp ce libertatea mass-media este garantată, concentrarea mare a proprietății mass-media pune în pericol pluralismul media. Mass-media monitorizată de MROA OSCE/BIDDO a oferit o reflectare largă a campaniei electorale într-un șir de formate și a informat privind alternativele politice, însă a demonstrat și reflectare părtinitoare, neconformându-se, astfel, cu cerința legală de imparțialitate.

Instituțiile media locale, în general, și-au îndeplinit obligațiile de a organiza dezbateri locale și au alocat timp pentru publicitate plătită; cu toate acestea, mulți au oferit timp de emisie adițional plătit în programele lor. Această estompare a distincției între conținutul editorial și publicitate politică a dus în eroare publicul și contravine limitelor juridice privind publicitatea plătită. Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), cu sarcina de a monitoriza reflectarea în mass-media, nu a dispus de mecanisme de punere în aplicare pentru a impune remedieri eficiente și la timp pentru încălcările admise. Interzicerea postului *Russia 24* în baza alegerilor de încălcări nu s-a conformat cu principiul proporționalității și contravine alineatului 9.1 al Documentului Reuniunii de la Copenhaga din 1990.

În total, 2.215 de observatori naționali reprezentând 14 organizații, au fost acreditați de CEC. O organizație a societății civile a desfășurat observarea alegerilor la scară largă, inclusiv observarea pe termen lung și scurt, a raportării privind finanțarea campaniei electorale și a efectuat numărarea paralelă a voturilor în orașele mai mari.

Într-un număr restrâns de secții de votare vizitate de observatorii internaționali în ziua alegerilor, procesul a fost transparent și procedurile au fost, în general, respectate, cu câteva excepții. Ambele zile în care s-au desfășurat alegerile, au fost, în general, pașnice, cu doar câteva incidente raportate. Verificarea alegătorilor și transmiterea rezultatelor prin intermediul SIASA a funcționat pretutindeni. CEC a activat în mod transparent și profesionist și a publicat rezultatele preliminare pe secție de votare pe pagina sa electronică la scurt timp după închiderea secțiilor de votare. Discrepanțele între unele rezultate preliminare din SIASA și rezultatele finale de pe suportul pe hârtie au afectat credibilitatea generală a alegerilor. La transparența procesului a contribuit prezența sistematică a reprezentanților partidelor și candidaților și a observatorilor naționali.

CEC a procesat reclamațiile și contestațiile, în general, la timp și în mod transparent, în timp ce CEDC au soluționat reclamațiile într-o manieră mai puțin eficientă și, câteodată, neconsecvent. Eficacitatea soluționării disputelor a fost afectată de o abordare neconsecventă și câteodată formalistă, sancțiuni ineficiente și lipsă de aplicare corespunzătoare, contrar obligațiilor internaționale și bunelor practici internaționale. Disputele din ziua alegerilor au fost, în general, soluționate într-o manieră informală fără hotărâri scrise.

Rezultatele finale sunt publicate de respectivele comisii electorale după validare de către instanțele locale. CEC s-a așteptat ca finalizarea procesului judiciar să dureze până în luna septembrie, după care ar fi urmat să anunțe rezultatele finale.

II. INTRODUCERE ȘI RECUNOȘTIȚE

Urmare a unei invitații din partea autorităților Republicii Moldova, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO) a format Misiunea Restrânsă de Observare a Alegerilor (MROA) la 14 mai pentru a observa alegerile locale din iunie 2015. MROA OSCE/BIDDO a fost condusă de Kimmo Kiljunen și a constat din 13 experți stabiliți la Chișinău și 14 observatori pe termen lung detașați în țară. Membrii misiunii au fost chemați din 20 de state participante ale OSCE.

Conform metodologiei standard a OSCE/BIDDO pentru MROA, misiunea nu a inclus observatori pe termen scurt și nu a desfășurat observarea cuprinzătoare sau sistematică a procedurilor din ziua alegerilor. Cu toate acestea, membrii misiunii au vizitat un număr restrâns de secții de votare și au urmărit tabularea rezultatelor în unele sectoare în ambele zile ale alegerilor. La 14 iunie, misiunea a urmărit procedurile electorale împreună cu delegația Congresului Autorităților Locale și Regionale ale Consiliului Europei, condusă de Amy Koopmanschap. MROA OSCE/BIDDO a rămas în Moldova pentru a urmări turul doi al alegerilor din 28 iunie.

MROA OSCE/BIDDO a evaluat conformitatea procesului electoral cu angajamentele OSCE, alte obligațiuni și standarde internaționale pentru alegeri democratice și cu legislația națională. Acest raport final urmează după două Declarații privind Constatările și Concluziile Preliminare emise la 15 și 29 iunie.²

² Vezi toate [rapoartele OSCE/BIDDO cu referire la Moldova](#).

MROA OSCE/BIDDO dorește să mulțumească autorităților Republicii Moldova pentru invitația de a observa alegerile, Comisiei Electorale Centrale (CEC), Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene și altor autorități de stat și locale, precum și partidelor politice, organizațiilor societății civile și reprezentanților mass-media pentru colaborare. MROA OSCE/BIDDO de asemenea dorește să exprime aprecieri Misiunii OSCE în Moldova și altor organizații internaționale și reprezentanțe diplomatice ale statelor participante ale OSCE pentru colaborare și sprijin pe durata misiunii.³

III. CONTEXTUL GENERAL ȘI POLITIC

Alegerile locale din iunie 2015 au avut loc la șase luni după alegerile parlamentare din 2014, care au avut ca rezultat formarea unui guvern minoritar de către Alianța pentru Moldova Europeană. Acesta a fost compus din Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM), Partidul Democrat din Moldova (PDM), și a fost sprijinit de Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), în pofida faptului că formal se află în opoziție.

La 3 aprilie, Parlamentul a numit alegerile locale la 14 iunie. Acestea au fost ale șaselea alegeri locale de la independență și ale douăsprezecelea alegeri observate de OSCE/BIDDO.

Contextul politic al alegerilor locale a fost afectat de o scindare profundă în societate în privința orientării geopolitice a țării și de un scandal de proporții în sectorul bancar.⁴ Pe lângă aceasta, Prim-ministrul și-a dat demisia ca răspuns la investigația în privința diplomelor sale cu două zile înainte de primul tur al alegerilor.⁵ Această hotărâre a stârnit discuții privind formarea unei noi coaliții de guvernare. Numirea unui Prim-ministru interimar la 22 iunie nu a consolidat partidele pro-europene fragmentate. Mulți interlocutori ai MROA OSCE/BIDDO au declarat că alegerile vor însemna nivelurile de sprijin al principalelor forțe politice naționale.

La fel ca și în alegerile anterioare, scrutinul nu a avut loc pe teritoriul controlat de autoritățile Transnistrene *de facto*. Cu toate acestea, autoritățile au creat condiții ca alegătorii din Transnistria să-și exercite dreptul la vot.

IV. SISTEMUL ELECTORAL ȘI CADRUL JURIDIC

Alegerile locale s-au desfășurat pentru a alege 989 de primari și 11.680 consilieri. Primarii sunt aleși în cadrul unui sistem majoritar cu două tururi de scrutin, iar consilierii sunt aleși în cadrul unui sistem electoral proporțional fără prag electoral. În cazul în care niciun candidat nu câștigă majoritatea absolută în primul tur de scrutin, peste două săptămâni se desfășoară cel de-al doilea tur cu doi candidați care au acumulat cel mai mare număr de voturi. În primul tur, este necesară prezența la urne a cel puțin 25 de procente din alegătorii înregistrați într-o circumscripție pentru ca alegerile să fie validate. Pentru turul doi nu există prag de prezență la urnele de vot.

³ MROA OSCE/BIDDO și Misiunea OSCE în Moldova activează separate, în conformitate cu mandatele specifice fiecăreia.

⁴ Delapidarea presupusă a sumei aproximative de 13,5 miliarde lei moldovenești (circa 750 milioane euro (1 EUR = aprox. 20 lei moldovenești, MDL) sau 16 procente din produsul intern brut) de la Banca de Economii (cu 56 de procente acțiuni în proprietatea statului) și două bănci private, au atras marea atenție a publicului după ce un raport confidențial elaborat de o companie străină de consultații și investigații s-a strecurat în mass-media.

⁵ Anterior, la 6 iunie, invocând criza financiară și lipsa răspunsului potrivit din partea instituțiilor de stat, Prim-ministrul a anunțat că își va da demisia dacă conducerea Procuraturii Generale, a Băncii Naționale și Comisia pentru Stabilitate Financiară nu vor demisiona în decurs de 30 de zile.

Alegerile sunt reglementate preponderent de Constituție și Codul electoral. Acestea sunt suplinite de alte legi, precum și de regulamentele și hotărârile CEC.⁶ Cadrul juridic, în general, asigură o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Codul electoral a fost supus numeroaselor amendamente de la adoptarea sa în 1997, cele mai recente fiind operate în aprilie 2015, după numirea datei alegerilor.

Cele mai recente modificări se referă, în primul rând, la campania electorală și finanțarea campaniei electorale. În timp ce câteva modificări pun în aplicare recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO și Consiliului Europei, operarea acestor modificări atât de aproape de alegeri a dus la un anumit grad de confuzie în implementare și contravine bunelor practici internaționale.⁷ Amendamentele mai includ și interzicerea utilizării simbolurilor și imaginilor de stat și străine și implicarea cetățenilor străini în campanie. Aceasta este o restricție neproportională, care pune la încercare libertatea de expresie, conform prevederilor Constituționale și contravine angajamentelor OSCE și standardelor internaționale.⁸

Reforme legislative trebuie efectuate cu mult timp înaintea alegerilor. Interdicția de a folosi simbolurile de stat și cele străine trebuie revăzută, deoarece este o restricție neproportională a libertății de expresie.

Alte amendamente prevăd sancțiuni mai specifice pentru încălcarea Codului electoral și răspundere penală pentru anumite fapte, cum ar fi cumpărarea voturilor. Pe lângă aceasta, a fost modificat Codul penal, care criminalizează finanțarea ilegală a campaniei electorale (Vezi Secțiunea Finanțarea Campaniei Electorale).

Sancțiunile posibile pentru încălcările electorale includ avertismente, amenzi, confiscări ale fondurilor, suspendări ale finanțării publice și anularea înregistrării.⁹ Prevederile privind sancțiunile sunt ambigue, câteodată contradictorii, și nu stipulează o listă de încălcări posibile și nu oferă CEC competențe discreționare ample. Aceasta permite implementare neconsecventă și nu asigură certitudine juridică.¹⁰ Pe lângă aceasta, legea prescrie anularea înregistrării unui concurent (partid politic/bloc electoral) pentru folosirea fie a fondurilor nedeclarate, fie străine sau pentru depășirea limitelor cheltuielilor cu peste cinci procente.¹¹ Anularea înregistrării unui candidat individual este prescrisă pentru „încălcări ale Codului electoral” în cazul anulării alegerilor într-o secție de votare sau circumscripție electorală. Legea prevede că avertizările repetate duc la suspendarea finanțării publice de la 6 la 12 luni, însă nu specifică câte avertizări repetate duc la aceasta. Amenzile sunt

⁶ Cadrul legal mai include și Legea cu privire la partidele politice, Legea cu privire la întruniri, Codul penal, Codul contravențional și Codul audiovizualului.

⁷ Comisia Consiliului Europei pentru Democrație Prin Lege (Comisia de la Veneția) [Codul Bunelor Practici în Materie Electorală din 2002](#) (Codul Bunelor Practici) se pronunță împotriva schimbărilor fundamentale ale legislației electorale în termen mai mic de un an înainte de alegeri.

⁸ Articolul 32.1 al Constituției prevede că „oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil”. Articolul 19.2 al Convenției internaționale privind drepturile civile și politice (ICCPR) prevede că ”orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică sau prin orice alt mijloc la alegerea sa.” Vezi și alineatele 7.7 și 9.1 ale Documentului reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990.

⁹ Sancțiunile sunt prevăzute de Codul electoral, Legea cu privire la partidele politice, Codul contravențional și Codul penal.

¹⁰ De exemplu, folosirea fondurilor nedeclarate sau nepermise poate fi sancționată cu un avertisment, o amendă, confiscare a fondurilor nepermise sau cu anularea înregistrării concurentului electoral.

¹¹ Începând cu 1 ianuarie 2016, legea înlătură limita de cinci procente și potențial permite anularea înregistrării partidului pentru folosirea oricăror fonduri nedeclarate sau străine și depășirea limitelor cheltuielilor. La aceste alegeri, înregistrarea unui candidat independent a fost anulată pentru folosirea fondurilor nedeclarate care nu au depășit cinci procente din suma permisă, în timp ce aceeași situație nu a dus la anularea înregistrării altui concurent.

nesemnificative și, astfel, nu sunt disuasive.¹² Anularea înregistrării concurenților trebuie să fie sancțiune de ultimă instanță, care urmează după încălcări serioase și repetate ale legislației.¹³

Legea trebuie modificată ca să prevadă o listă exhaustivă a posibilelor încălcări electorale și sancțiuni respective, care trebuie să fie proporționale și disuasive.

Pe lângă aceasta, cadrul juridic conține ambiguități și inconsecvențe, precum și contradicții între Codul electoral și alte legi care se referă la înregistrarea candidaților, verificarea semnăturilor de susținere a candidaților independenți, sancțiuni și desfășurarea turului doi al alegerilor. Cadrul juridic nu cere ca rezultatele să fie mai întâi validate pentru a fi contestate și au fost dispuse numărări repetate ale voturilor înainte de turul doi. Unele recomandări ale OSCE/BIDDO și ale Comisiei de la Veneția rămân neimplementate, inclusiv raționalizarea colectării și verificării semnăturilor și introducerea măsurilor pentru a promova participarea și reprezentarea femeilor.

Cadrul juridic va avea de beneficiat în urma unei analize cuprinzătoare pentru eliminarea neconsecvențelor și ambiguităților, precum și contradicțiilor dintre Codul electoral și alte legi. Anumite aspecte juridice trebuie detaliate de regulamentele CEC emise cu mult înaintea alegerilor.

V. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Alegerile locale au fost administrate de organe de administrare a alegerilor la 4 niveluri: CEC, 35 Consilii Electorale de Circumscripție de nivelul 2 (CEdC),¹⁴ 896 CEdC de nivelul 1,¹⁵ și 1.977 Birouri Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV). Partidele parlamentare au putut să numească membri în comisiile electorale la toate nivelurile, iar partidele politice/blocurile electorale și candidații independenți au putut să numească reprezentanți fără drept de vot și observatori pentru ambele tururi. CEC s-a bucurat de încrederea majorității actorilor interesați, în timp ce încrederea în unele comisii de nivel inferior s-a deteriorat ca urmare a performanței lor generale în primul tur, inclusiv a modului de gestionare a reclamațiilor.

CEC este un organ permanent care servește un mandat de cinci ani, în timp ce CEdC și BESV sunt formate pentru alegeri. Reuniunile CEC, în general, s-au desfășurat într-o manieră colegială, deschise pentru public și mass-media și transmise live pe pagina sa electronică. CEC a publicat agendele ședințelor sale din timp și a oferit proiectele hotărârilor la solicitare. Hotărârile, precum și alte acte și informații cu referire la alegeri erau, de regulă, plasate pe pagina electronică a CEC în timp util. În două cazuri, hotărâri importante ale CEC au fost tergiversate, ceea ce a avut drept consecință confuzie în rândul actorilor interesați (vezi Secțiunea înregistrarea candidaților și a alegătorilor). Pe lângă aceasta, CEC nu a clarificat breșele din Codul electoral cu referire la turul doi al alegerilor.

CEC trebuie să anticipeze și să soluționeze problemele eventuale și să comunice hotărârile în timp util, pentru a asigura faptul că actorii interesați sunt suficient de bine informați despre toate procedurile.

¹² Amenziile variază între 1.000 și 10.000 MDL.

¹³ Vezi alineatele 224-228 ale [Ghidului OSCE/BIDDO și al Comisiei de la Veneția cu privire la Reglementarea Partidelor Politice](#).

¹⁴ CEC a stabilit CEdC de nivelul 2 în 32 de raioane, municipiile Chișinău și Bălți și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia. În Bender și Tiraspol, situate pe teritoriul controlat de autoritățile Transnistrene de facto, nu au fost numite CEdC.

¹⁵ CEdC de nivelul 1 au fost stabilite de CEdC de nivelul 2 în orașe, comune și sate.

Termenele limită au fost respectate pe tot parcursul administrării alegerilor, cu câteva excepții.¹⁶ În general, CEC a activat eficient, cu câteva discrepanțe în gestionarea finanțării campaniei electorale și a reclamațiilor și contestațiilor. Majoritatea BESV vizitate de MROA OSCE/BIDDO au fost bine organizate.

Codul electoral permite modificarea listei candidaților până la cu unsprezece zile înainte de ziua alegerilor, ceea ce a influențat componența comisiilor electorale, deoarece membrii nu pot avea legături de rudenie cu candidații. Conform CEC, circa 10 procente ai membrilor CEdC de nivelul 2 au fost înlocuiți conform datelor la 26 mai, majoritatea datorită relației cu noii candidați sau numirii lor în calitate de candidați.¹⁷

CEC a generat listele candidaților și ale alegătorilor și buletinele de vot cu ajutorul Sistemului său Informațional Automatizat de Stat „Alegeri” (SIASA). CEC a revizuit sistemul și a pregătit planuri de intervenții în baza disfuncțiilor din timpul alegerilor parlamentare din 2014.¹⁸ În ambele zile de alegeri, CEdC au folosit SIASA pentru a identifica alegătorii și a verifica votarea multiplă, precum și pentru a transmite direct către CEC rezultatele numărării voturilor. SIASA a funcționat bine, cu unele deficiențe legate de conexiunea la Internet pe parcursul scrutinului.

După primul tur, rezultatele preliminare din SIASA au arătat discrepanțe între datele din procesele verbale de numărare a voturilor în aceeași localitate, inclusiv între numărul alegătorilor pe listele principale și cele secundare pentru posturile de primari și consilieri municipali.¹⁹ Conform CEC, aceasta s-a datorat introducerii incorecte a proceselor verbale de numărare a voturilor în sistem de către CEdC. Discrepanțele între rezultatele preliminare în SIASA și rezultatele finale de pe suportul de hârtie, precum și formatul neprietenos de afișare a rezultatelor au afectat credibilitatea generală.

Trebuie analizată instituirea unui singur punct de introducere a cifrelor comune din procesele verbale în SIASA pentru a preveni posibilele discrepanțe în datele rezultate, precum și de a prezenta rezultatele preliminare într-un format mai prietenos, separat pe secție de votare.

La 30 mai, CEC și-a închis pagina electronică pentru două ore și jumătate ca reacție la un control din partea Centrului național pentru protecția datelor cu caracter personal în legătură cu o interpelare din partea unui cetățean privind postarea de către CEC a datelor sale personale. Cele două instituții au convenit să amâne soluționarea cauzei până după alegeri. La 2 iunie, CEC a solicitat Parlamentului să definească aplicabilitatea Codului electoral și a Legii cu privire la protecția datelor cu caracter personal, susținând că implementarea comună a unor prevederi nu este posibilă.

Autoritățile trebuie să revizuiască și să înlăture contradicțiile juridice existente între Codul electoral și Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal în ceea ce ține de procesarea datelor personale în scopuri electorale.

¹⁶ În unele localități, distribuirea listelor alegătorilor a fost tergiversată cu câteva zile, iar câteva CEdC de nivelul 2 au prezentat CEC materialele electorale pentru turul întâi cu depășirea termenului limită de 48 de ore.

¹⁷ După 26 mai nu au mai fost puse la dispoziție alte date statistice.

¹⁸ CEC a testat sistemul în toată țara la 6 și 12 iunie. Primul test a scos în evidență probleme legate de internet și un nivel inegal de cunoștințe și prezență redusă a operatorilor. Al doilea test a fost mai bun, deși, tot a evidențiat unele probleme de conectivitate, raportate preponderent de la CEdC din Găgăuzia. Între cele două tururi, CEC a insistat ca toți operatorii să asigure funcționarea conexiunii.

¹⁹ De exemplu, procesul verbal pentru Consiliul municipal Chișinău a avut 622.190 alegători înregistrați, plus 9.237 alegători pe listele suplimentare, în timp ce procesul verbal privind alegerea primarului de Chișinău a avut 622.033 și respectiv 9.209.

CEC a desfășurat un program amplu de instruire a oficialităților electorale și altor actori interesați, inclusiv reprezentanții partidelor politice și observatorii, în limbile de stat și rusă.²⁰ Sesiunile de instruire observate de MROA OSCE/BIDDO au fost informative și bine organizate. CEC a oferit instruire adițională între cele două tururi ale alegerilor, însă nici oficialitățile electorale și nici concurenții nu au acceptat. Totodată, CEC a pregătit campania de informare a alegătorilor cu spoturi în limba de stat cu subtitre în limba rusă și limbajul semnelor, difuzate de mass-media.

Reprezentarea femeilor în comisiile electorale a fost variată. Doar unul din noul membri ai CEC este femeie. În primul tur, femeile au reprezentat circa 52 procente din CEdC de nivelul 2 (circa 29, 46 și respectiv 83 procente din președinți, vice-președinți și secretari) și aproximativ 75 de procente din CEdC de nivelul 1.²¹

VI. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Cetățenii care au împlinit 18 ani către ziua alegerilor au dreptul la vot. Cetățenii declarați fără de capacitate printr-o hotărâre finală a instanței, recruții militari, persoanele care-și ispășesc pedeapsa cu privațiune de libertate și cu un cazier judiciar activ sunt privați de dreptul la vot. Aceste restricții atotcuprinzătoare sunt disproporționate și contravin alineatului 7.3 al Documentului reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990 și bunelor practici internaționale.²²

Conform bunelor practici internaționale și recomandărilor anterioare ale OSCE/BIDDO, personalul militar recrutat trebuie să aibă dreptul la vot. Pe lângă aceasta, privarea de dreptul la vot trebuie să fie examinată doar pentru incapacitatea mentală sau condamnarea penală pentru o infracțiune gravă printr-o hotărâre judecătorească explicită.

Înregistrarea alegătorilor este pasivă. Listele alegătorilor sunt elaborate în baza Registrului de Stat al Alegătorilor (RSA), care este extras din Registrul de Stat al Populației, gestionat de Centrul pentru Resurse Informaționale de Stat „Registru”. Responsabilitățile „Registru”, ale CEC și altor autorități publice pentru acuratețea datelor din listele alegătorilor rămân parțial nedefinite, ceea ce a dus la lipsă de răspundere. Unii interlocutori, inclusiv vice-președintele CEC, au exprimat îngrijorări referitor la lipsa accesului la RSA, inclusiv la modul de publicare a acestuia, ceea ce limitează verificarea scrutinului.

Pentru a spori transparența și încrederea în integritatea procesului electoral, CEC și reprezentanții concurenților au putut primi acces la RSA pentru a permite posibilitatea desfășurării unei verificări cuprinzătoare a scrutinului.

Registrul de stat al adreselor, gestionat și actualizat de Întreprinderea de stat „Cadastru” este incomplet și nu este folosit de toate agențiile de stat pentru asigurarea unei modalități unificate de înregistrare a reședinței, care este o componentă esențială a RSA. Unor localități le lipsește denumirea străzilor și nu le sunt atribuite adrese, respectiv nu sunt reflectate în registru.

Crearea unui registru al adreselor național exact, complet și actualizat cu regularitate va spori acuratețea datelor de înregistrare a vizei de reședință, folosite pentru înregistrarea alegătorilor.

²⁰ Conform datelor la 5 iunie, CEC a desfășurat 549 seminare pentru circa 15.000 președinți ai comisiilor, reprezentanți ai partidelor politice, observatori și trezoreri și operatori SIASA și a produs 58.200 materiale tipărite.

²¹ Nu au fost disponibile date statistice referitor la genul membrilor BESV în primul tur al alegerilor și nici referitor la organele electorale de nivel mai inferior pentru turul doi.

²² Alineatul 7.3 prevede că Statele participante „vor garanta un sufragiu universal și egal cetățenilor adulți”. Vezi și Codul Bunelor Practici (1.1.d.iv și v).

Listele alegătorilor includ toți alegătorii care își au domiciliul sau reședința (temporară) în raza unei secții de votare.²³ Dacă un alegător le are pe ambele, atunci acesta/aceasta este atribuit/ă listei cu reședința temporară. Alegătorilor care nu se regăsesc pe liste, însă pot să dovedească reședința în raza secției de votare, pot să voteze după ce sunt înregistrați pe o listă suplimentară în ziua alegerilor, contrar bunelor practici internaționale.²⁴

Între cele două tururi, CEC a decis să folosească listele principale și cele suplimentare din primul tur pentru a preveni posibila migrațiune artificială a alegătorilor. Cu cinci zile înainte de turul doi al alegerilor pentru postul de primar, CEC a emis o altă hotărâre care spunea că alegătorii care și-au schimbat înregistrarea vor vota la locul de domiciliu/reședință valabil la 14 iunie, alegătorii cu viza de reședință expirată vor vota conform domiciliului, iar alegătorii care au împlinit 18 ani după desfășurarea primului tur și alegătorii fără de numere de identificare personală (ID) vor putea să voteze în baza listelor suplimentare. Această hotărâre întârziată a dus la faptul că la 28 iunie BESV au aplicat diferite practici.

Conform bunelor practici internaționale, trebuie de examinat posibilitatea de modificare a legii pentru a introduce o dată finală pentru actualizarea registrului alegătorilor, inclusiv pentru schimbarea locului de vot, înainte de ziua alegerilor, ceea ce trebuie să fie aplicat și în cazul turului doi.

Conform CEC, listele preliminare ale alegătorilor au inclus 2.821.657 alegători înregistrați. Această cifră a reprezentat o creștere comparativ cu alegerile locale din 2011, care s-a datorat preponderent faptului că a fost folosit un sistem centralizat pentru a produce listele alegătorilor, care a fost mai incluziv decât atunci când autoritățile locale formau listele. În unele localități, sporul a fost îndeosebi de mare.²⁵

Un șir de reclamații au fost depuse în raport cu abuzul prevederilor privind înregistrarea temporară a reședinței pe parcursul primului tur (vezi Secțiunea reclamații și contestații).²⁶ În rezultat, încrederea publică în integritatea listelor alegătorilor a fost negativ afectată și a dus la reacții din partea instituțiilor de stat, inclusiv Parlament, care s-a întrunit într-o audiență publică. Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor, responsabil pentru datele de înregistrare a populației, a anunțat că va investiga aceste cazuri.

Votarea mobilă este asigurată alegătorilor care sunt ținuiți în casă sau în spitale sau penitenciare și au dreptul la vot într-o anumită circumscripție. Folosirea actelor de identitate (ID) cu termenul expirat nu a fost permisă. *Registru* a declarat 152.685 de cetățeni în astfel de situație și a emis ID temporare pentru ei ca să voteze.

²³ Prevederea că o secție de votare nu trebuie să depășească 3.000 alegători nu a fost respectată în 34 de secții de votare.

²⁴ Codul Bunelor Practici (I.1.2.iv) prevede că „trebuie să existe o procedură administrativă - subiect al controlului judiciar - sau o procedură judiciară, care să permită înregistrarea alegătorului neînregistrat; înregistrarea nu trebuie să aibă loc în secția de votare în ziua alegerilor”. Verificările la fața locului, efectuate de MROA OSCE/BIDDO, au scos la iveală un număr mare de alegători care au votat pe listele suplimentare în primul tur (de ex., Călimănești și Ciorești (raionul Nisporeni) – 11,4 și 5,8 procente respectiv; Cricova (Chișinău) 6,8 procente și Greblești (raionul Strășeni) – 4,6 procente).

²⁵ De exemplu, Nisporeni a avut 11.719 alegători pe listele principale (9.273 în 2011), Basarabeasca 10.203 (7.284 în 2011).

²⁶ Codul Bunelor Practici (I.1.1.c.iv) stabilește că „perioadă cerută de reședință nu trebuie să depășească șase luni”.

Începând cu 25 mai, alegătorii au putut să-și verifice datele la CEdC și online.²⁷ Hotărârea CEC în limba de stat prevede că urmează să fie asigurată accesibilitatea listelor alegătorilor în secțiile de votare, în timp ce versiunea în limba rusă a aceleiași hotărâri cere ca listele să fie afișate (în baza versiunilor în diferite limbi ale Codului electoral). Constituția prevede că versiunea în limba de stat prevalează atunci când apar discrepanțe. Centrul pentru protecția datelor cu caracter personal a opinat că Codul electoral trebuie să stipuleze modul în care listele sunt puse la dispoziția publicului, ce date cu caracter personal ale alegătorilor trebuie divulgate și să fie clarificată procesarea altor date cu caracter personal de către CEC.

În această perioadă, 5.526 de intrări au fost modificate, preponderent în raport cu repartizarea alegătorilor la alte secții de votare. În secțiile de votare vizitate de MROA OSCE/BIDDO, listele alegătorilor au fost disponibile pentru verificare individuală. Unele BESV au oferit alegătorilor acces doar la datele sale cu caracter personal, în timp ce altele au permis alegătorilor să verifice datele membrilor de familie.²⁸

Autoritățile ar putea să clarifice procedurile privind afișarea listelor alegătorilor pentru verificare, pentru a permite publicului să efectueze un control corespunzător, menținând, totodată, un nivel suficient de protecție a datelor cu caracter personal. În absența unor prevederi clare în lege, CEC trebuie să ia în calcul emiterea la timp a unor instrucțiuni privind procedurile pe care BESV trebuie să le respecte.

VII. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR

Cetățenii eligibili să voteze pot să-și înainteze candidatura pentru postul de consilier, în timp ce persoanele cu vârsta de peste 25 de ani pot să candideze pentru postul de primar. O persoană poate să candideze atât pentru postul de primar cât și pentru cel de consilier, însă doar într-o singură circumscripție electorală de același nivel. Dreptul de a numi candidați îl au partidele politice și blocurile electorale, precum și cetățenii prin auto-numire la prezentarea semnăturilor de sprijin. Liste ale candidaților au fost înregistrate de către 19 din cele 42 de partide eligibile și 2 blocuri electorale.²⁹

Într-un proces incluziv general, au fost înregistrați 4.421 de candidați la postul de primar (22 procente femei) și 63.549 de candidați pentru consiliile locale (35 procente femei).³⁰ În Chișinău, 4 din 17 candidați la postul de primar au fost femei, la fel ca și 248 din 801 candidați pentru consiliu.

²⁷ MROA OSCE/BIDDO a observat că câteva secții de votare s-au închis pe parcursul orelor de lucru, iar unele BESV au primit listele alegătorilor cu câteva zile întârziere (de ex., CEdC de nivelul 1 din Basarabeasca, Comrat, Cahul, și Ceadâr-Lunga). CEC a retipărit listele alegătorilor în 76 de secții de votare din cauza formatului greșit al primei versiuni.

²⁸ Codul Bunelor Practici (I.1.2.7.iii) prevede că listele alegătorilor trebuie să fie publicate.

²⁹ La 8 aprilie, Ministerul Justiției a oferit lista a 43 de partide eligibile, confirmate de CEC. La 24 aprilie, o hotărâre a instanței a anulat înregistrarea Partidului Comunist Reformator (partidul a contestat alegerile parlamentare din 2014, deși o hotărâre de a anula înregistrarea acesteia era pendinte la acel moment la Ministerul Justiției). O nouă listă cu 42 de partide înregistrate a fost transmisă CEC și confirmată la 4 mai.

³⁰ Niciun partid politic/bloc electoral nu a contestat alegerile pentru postul de primar: PDM a înregistrat 843 de candidați la postul de primar, PLDM 797, PCRM 649, Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) 582, Platforma Populară Europeană din Moldova–Iurie Leancă (PPEM) 296 și Partidul Nostru (PN) 289.

Nu există prevederi legale privind sporirea participării femeilor în alegeri.³¹

Poate fi analizată introducerea unor măsuri legislative speciale temporare pentru promovarea femeilor candidate. Partidele politice ar putea să analizeze modalități de a spori în continuare echilibrul de gen de pe listele lor electorale.

CEC a modificat unele proceduri privind înregistrarea listei candidaților după demararea perioadei de numire.³² Pe lângă aceasta, unii concurenți au raportat cazuri când CEdC au solicitat documente de confirmare, care nu erau prescrise de lege. Listele erau, eventual, înregistrate, însă doar după ce CEC a oferit clarificări. Concurenții au accentuat faptul că aceasta le-a irosit resursele și le-a tergiversat campaniile electorale.

CEC nu a agregat datele privind înregistrarea candidaților, care a avut loc la nivelurile inferioare și puține autorități locale au publicat informații privind candidații la postul de primar și consilieri. Majoritatea organelor electorale de nivel inferior nu au avut paginile electronice actualizate sau surse alternative de informații privitor la candidați, ceea ce ar fi putut să afecteze abilitatea alegătorilor de a face o alegere informată.

Candidații independenți la posturile de consilieri locali au avut nevoie de sprijinul a două procente din alegători din circumscripție împărțite la numărul mandatelor de consilier, însă nu mai puțin de 50 de alegători. Candidații independenți la postul de primar au avut nevoie de sprijinul a cinci procente din alegătorii din circumscripție, însă nu mai puțin de 150 și nu mai mult de 10.000. Acestea sunt niște cerințe nefondat de mari.³³ Pe lângă aceasta, un alegător poate să sprijine un singur candidat, ceea ce este o restricție inutilă, care contestă pluralismul politic și alineatul 3 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990 și bunele practici internaționale.³⁴

Partidele politice și blocurile și-au înregistrat listele la CEdC și au putut să înceapă campania de îndată, din 23 aprilie. Candidații independenți au putut să înceapă de abia să colecteze semnăturile în acea zi, ceea ce a afectat în mod negativ egalitatea oportunităților campaniei electorale, ceea ce contravine alineatului 7.6 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990 și bunelor practici internaționale.³⁵

³¹ Alineatul 23 al Documentului Reuniunii de la Istanbul a OSCE din 1999 obligă statele participante să „integreze egalitatea între bărbați și femei în politicile lor”. Articolul 4.1 al CEDAW prevede că adoptarea „unor măsuri speciale temporare în vederea accelerării egalității de facto între bărbați și femei nu se va considera discriminare”. Articolul 22 al Recomandării Generale a Comitetului CEDAW din 1997 Nr. 23 prevede că „partidele politice trebuie să îmbrățișeze principiile de oportunități egale și democrație și să încerce să echilibreze numărul candidaților bărbați și femei”.

³² Conform hotărârii CEC din 17 aprilie, listele candidaților trebuiau prezentate pentru a fi înregistrate în limbile de stat și rusă; pentru candidații independenți nu există cerințe lingvistice. La 27 aprilie, CEC și-a modificat hotărârea, stipulând că datele cu caracter personal din listele candidaților trebuie prezentate în limba de stat și în ambele limbi pentru candidații independenți. Această modificare târzie a cauzat confuzie și câteva CEdC au continuat să solicite versiunea în limba rusă a listelor candidaților.

³³ Codul Bunelor Practici (I.1.3. ii) prevede că „legea nu trebuie să impună colectarea semnăturilor a mai mult de 1% din alegătorii din circumscripția respectivă”.

³⁴ Alineatul 3 prevede că Statele participante „recunosc importanța pluralismului în raport cu organizațiile politice”. Alineatul 77 al Ghidului OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția cu privire la Regulamentele Partidelor Politice prevede că „pentru a spori pluralismul și libertatea de asociere, legislația nu trebuie să limiteze cetățeanul să semneze lista de sprijin pentru un singur partid”.

³⁵ Alineatul 7.6 cheamă Statele participante să asigure că concurenții pot „să concureze în baza unui tratament egal în fața legii și din partea autorităților”. Codul Bunelor Practici (I.2.3.a) prevede că „egalitatea oportunităților trebuie garantată atât partidelor politice cât și candidaților deopotrivă”.

Trebuie analizată revizuirea cerințelor cu referire la semnăturile de sprijin, inclusiv reducerea numărului impus al acestora, permițând alegătorilor să sprijine mai mulți candidați, precum și revizuirea termenelor de colectare a semnăturilor pentru a asigura oportunități egale tuturor candidaților.

VIII. CAMPANIA ELECTORALĂ

Perioada campaniei electorale oficial a demarat după înregistrarea concurenților la CEEdC respective și s-a încheiat cu o zi înainte de ziua alegerilor. Conform CEC, campania pentru turul doi a demarat la 16 iunie, în timp ce majoritatea concurenților au considerat-o demarată din ziua următoare primului tur.

Trebuie analizată modificarea Codului electoral, astfel încât perioada oficială a campaniei electorale să înceapă în aceeași zi pentru toți concurenții, pentru a asigura oportunități egale de desfășurare a campaniei. Demararea perioadei de campanie electorală pentru turul doi ar putea fi, de asemenea, clarificată în viitor concurenților pentru a evita neînțelegerile.

Candidații au putut să facă campanie într-un mod liber, iar drepturile și libertățile fundamentale au fost, în general, respectate. Campania a devenit foarte vizibilă în apropierea zilei alegerilor în primul tur. Pe parcursul turului doi, aceasta a fost mai discretă în general, iar intensitatea și tonalitatea acesteia a variat în țară. Neliniștile politice cauzate de un scandal financiar de proporții și demisionarea Prim-ministrului cu două zile înainte de primul tur al alegerilor au afectat semnificativ atmosfera campaniei electorale.

Șase partide politice și un bloc electoral din 21 de candidați, precum și câțiva candidați independenți au făcut campanie vizibilă. Mesajele campaniei au fost dominate de îngrijorări de corupție, guvernare locală, asigurare socială, economie și șomaj. Cu toate acestea, campania s-a axat pe personalități mai degrabă decât pe platforme politice. În timp ce majoritatea concurenților au promovat egalitatea între femei și bărbați, puține femei candidate au fost prezentate în activitățile legate de campanie.³⁶

Concurenții au făcut campanie prin intermediul mass-media, au afișat panouri publicitare și postere în orașele mai mari, au făcut campanie din ușă în ușă, au distribuit foi pliante și ziare și au organizat întruniri la scară mică, pe care le-au considerat mai eficiente decât întrunirile electorale în număr mare. Unii concurenți au sponsorizat concerte. Câțiva candidați la postul de primar au folosit rețelele de socializare și Internetul, în special în Chișinău și Bălți. Pentru turul doi pentru postul de primar, mijloacele de desfășurare a campaniei electorale au rămas aceleași pentru majoritatea candidaților, însă unii nu au efectuat nici o activitate. Concurenții au făcut campanie atât în limba de stat cât și în rusă. În turul doi în mass-media difuzate și pe internet s-a făcut campanie electorală negativă îndreptată împotriva concurenților din Chișinău și Comrat.

Alegătorilor li s-a oferit posibilitatea să aleagă dintr-o gamă largă de partide și candidați. Cu toate acestea, schimbările numeroase ale listelor candidaților cu până la șapte zile înainte de ziua alegerilor ar fi putut să însemne că alegătorii nu cunosc ultimele ajustări, ceea ce afectează abilitatea lor de a face alegeri informate.³⁷

³⁶ Liderii ai 20 din 21 sunt bărbați.

³⁷ Schimbările au ținut de ordinea, excluderea și includerea candidaților. De exemplu, în Leova și Strășeni, 9 partide au făcut modificări, în Nisporeni toate 7, în Hâncești 8 din 9, în Edineț 7 din 8, în Călărași 8 din 10, în Anenii Noi și Fălești 7 din 9, în Cantemir 5 din 8 și în Chișinău 7 din 18.

Ar putea fi revăzută ajustarea listei partidelor într-atât de aproape de alegeri.

În timp ce campania a fost, în general, pașnică, izolat s-au produs incidente violente. Un candidat la postul de primar a fost agresat și au fost înregistrate alte patru incidente cu tentă electorală.³⁸ S-au mai observat câteva cazuri de abuz de resurse administrative în scopuri de campanie electorală și un caz de cumpărare a voturilor.³⁹ Câteva administrații locale nu întotdeauna s-au conformat cu cerința de a asigura clădiri aparte pentru întruniri publice și locuri pentru postarea materialelor de campanie. Aceste locuri au fost, în general, limitate, ceea ce a dus la postări neautorizate și un șir de reclamații.⁴⁰

Asigurarea concurenților cu suficiente locuri ca număr și mărime pentru postarea materialelor de campanie ar putea fi analizată.

Pe parcursul primului tur, doi candidați la postul de primar pentru Chișinău și un candidat pentru consiliul municipal Chișinău nu au degrevat din funcțiile lor oficiale imediat, conform prevederilor legislației.⁴¹ Pentru turul doi, CEC a opinat că candidații în funcții oficiale au trebuit să prezinte în mod repetat actele de suspendare din funcție, în cazul în care ei au degrevat din funcție doar până la sfârșitul turului întâi. CEC nu a emis nicio instrucțiune pentru a clarifica această situație. Contrar prevederilor legale, primarul în funcție în Chișinău și-a reluat activitatea de primar după alegerile din 14 iunie și a degrevat din funcție de abia cu două zile mai târziu.⁴²

Pentru a evita utilizarea abuzivă a funcției de către candidații în funcție, Codul electoral trebuie să fie modificat cu prevederi care stipulează termene de degrevare pentru întreaga perioadă electorală.

Câteva situații de implementare diferită a acelorași prevederi legale au stârnit îngrijorări privind aplicarea selectivă a legii. Un candidat pentru postul de primar în Orhei, aflându-se anterior în arest la domiciliu, a fost eliberat următoarea zi după ce s-a înregistrat în calitate de candidat,⁴³ în timp ce doi candidați pentru Consiliul Chișinău, la fel în arest la domiciliu, nu au putut face campanie

³⁸ Candidatul la postul de primar din partea PPEM în Dominteni a fost agresat, se presupune de un reprezentant al PDM, pentru a se retrage din cursă. Cazul era investigat de poliție în momentul raportării. În Băcioi, candidatul PL (în funcția de primar) a fost agresat în timp ce făcea campanie electorală și întrunirea cu alegătorii a fost întreruptă de ciocnirile între participanți, care s-au soldat cu spitalizarea a doi copii. În Racovăț, candidatul PLDM a fost agresat, presupus de candidatul Partidului Nostru (PN) și rudele sale. Au mai avut loc amenințări presupuse împotriva membrilor BESV și oponentul primarului în funcție în Cimișeni. MROA OSCE/BIDDO i s-a adus la cunoștință alte alegații de intimidare, însă credibilitatea acestora nu a putut fi substanțiată, și nici nu au fost prezentate autorităților reclamații formale.

³⁹ MROA OSCE/BIDDO a observat abuz de funcție în Dondușeni, Edineț și Comrat și distribuirea de bunuri în Stăuceni.

⁴⁰ Administrația locală Bălți a oferit concurenților spațiu pentru plasarea materialelor de campanie cu o întârziere de două săptămâni. Tot la Bălți, PSRM i s-a refuzat montarea unui cort în piața principală; urmare a unei reclamații, refuzul a fost anulat. În Edineț, trei din șase locuri desemnate pentru materialele de campanie nu au fost instalate. În Chișinău, unele panouri erau de o mărime limitată.

⁴¹ Primarul PL în funcție și doi candidați PLDM. CEDC Chișinău a hotărât că candidații înregistrați au avut la dispoziție trei zile pentru a degreva din funcțiile lor oficiale.

⁴² La 15 iunie, primarul în funcție a prezidat ședința Consiliului Municipal; el a degrevat din funcție la 17 iunie. La 16 iunie, PSRM a prezentat CEDC 1 Chișinău o reclamație, care a fost respinsă.

⁴³ La 6 mai, Ilan Șor a fost arestat și acuzat de abuz de funcție oficială și plasat în arest la domiciliu pentru 30 de zile. La 21 mai, CEDC Orhei l-a înregistrat în calitate de candidat la postul de primar din partea Mișcării Ravnopravie. În următoarea zi, măsura de constrângere a fost contestată la Judecătoria de primă instanță Buiucani din Chișinău, care a stabilit că măsura de arest la domiciliu a fost ilegală conform Articolului 46.5 al Codului electoral „candidații nu pot fi trași la răspundere penală, arestați, reținuți sau supuși unor sancțiuni administrative fără consimțământul organului electoral care i-a înregistrat, cu excepția cazurilor de infracțiuni flagrante”.

electorală timp de două săptămâni.⁴⁴ Primarului în funcție în comuna Ulmu i-a fost anulată înregistrarea după o solicitare din partea organelor de drept, deoarece a fost subiect al investigației penale.

IX. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

Urmare a consultărilor publice inițiate în 2013, în aprilie 2015 au fost adoptate modificări legale la șase legi care se referă la finanțarea campaniei electorale.⁴⁵ Încălcările finanțării campaniei electorale au fost criminalizate și unele recomandări anterioare ale OSCE/ODIHR, Comisiei de la Veneția și Grupului de State ale Consiliului Europei împotriva Corupției (GRECO) au fost implementate, inclusiv sporirea supravegherii, introducerea unor cerințe mai cuprinzătoare de raportare și stipularea criteriilor pentru limitele de cheltuieli.⁴⁶ Cu toate acestea, introducerea întârziată a modificărilor nu a oferit actorilor interesați suficient timp pentru a se pregăti pentru a le implementa.⁴⁷

Sistemul de reglementare și implementarea curentă a acestuia au fost insuficiente pentru a asigura transparența, integritatea și răspunderea pentru finanțarea campaniei electorale și nu s-a bucurat de încrederea publică. Majoritatea interlocutorilor MROA OSCE/BIDDO au spus că concurenții declară veniturile și cheltuielile selectiv și există finanțare ilicită și influență din partea businessului și a intereselor străine.

Nu există subvenții publice directe pentru desfășurarea campaniei, însă concurenții ar putea primi împrumuturi fără dobândă din partea statului.⁴⁸ Finanțarea din sursele străine, de stat, publice și anonime și din partea organizațiilor non-profit și caritabile și sindicate este interzisă. Cetățenii nu pot să doneze veniturile obținute în afara hotarelor țării, ceea ce poate constitui o restricție neproportională asupra participării politice.

Interzicerea donațiilor din veniturile obținute peste hotarele țării ar putea fi revizuită.

Amendamentele au introdus limitele donațiilor pentru persoane fizice și juridice (200 și 400 salarii medii lunare respectiv).⁴⁹ Fiecare partid politic/bloc electoral/candidat independent a putut să

⁴⁴ La 28 noiembrie 2014, doi membri actuali al Partidului Casa Noastră Moldova (PCNM) au fost reținuți și acuzați de organizarea unor dezordini violente în masă; unuia dintre ei i s-au mai adus acuzații de comiterea infracțiunii cu folosirea armelor de foc. Urmare a contestației din 14 aprilie, Judecătoria Centru din Chișinău a dispus plasarea acestora în arest la domiciliu. La 15 mai, CEDC Chișinău i-a înregistrat în calitate de candidați. Mai târziu în aceeași zi, Judecătoria Ciocana Chișinău a prelungit măsura de arest la domiciliu cu 30 de zile, deși aceștia deja, se presupunea, că se bucurau de imunitate de candidați. Urmare a unei contestații invocând imunitatea, aceștia au fost eliberați din arestul la domiciliu și plasați în supraveghere judiciară, la 29 mai. Până astăzi, aceștia nu și-au primit condamnarea.

⁴⁵ Finanțarea partidelor politice și a campaniei electorale este reglementată de Codul electoral, Legea cu privire la partidele politice, cu privire la contenciosul administrativ, cu privire la curtea de conturi și Codul penal. Acestea sunt suplinite de regulamentele și hotărârile CEC.

⁴⁶ Vezi [Opinia OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția din 2013 cu privire la proiectul de lege privind finanțarea partidelor politice și a campaniei electorale](#) și [Raportul de conformitate cu privire la Republica Moldova, Runda a treia de evaluare](#) a Grupului de State ale Consiliului Europei împotriva Corupției (GRECO) din 2013.

⁴⁷ De exemplu, CEC i s-au acordat șase luni pentru a adopta regulamentele, însă în practică CEC a avut doar trei săptămâni până la demararea campaniei electorale. Regulamentul CEC cu privire la finanțarea campaniei electorale a fost adoptat la 5 mai, după demararea campaniei electorale.

⁴⁸ Împrumuturile sunt amortizate pe deplin sau parțial, proporțional voturilor acumulate, cu condiția că concurentul a obținut peste trei procente din voturile exprimate. Unsprezece candidați independenți au beneficiat de împrumuturi de stat.

⁴⁹ Limita pentru persoanele fizice este de 900.000 lei moldovenești, iar pentru persoanele juridice limita este de 1.800.000 lei moldovenești.

cheltuiască până la 20,86 lei moldovenești pentru fiecare alegător înregistrat.⁵⁰ Concurenții au declarat venituri totale în valoare de 83 milioane lei moldovenești și aceeași sumă a cheltuielilor.⁵¹ Inexistența unei limite de cheltuieli per circumscripție electorală permite concurenților să țintească cheltuielile și să cheltuiască, potențial, mai mult, ceea ce poate să submineze libera alegere a alegătorilor.

Veniturile și cheltuielile concurenților trebuiau să fie făcute prin intermediul conturilor bancare dedicate. Persoanele juridice trebuie să doneze prin intermediul unui transfer bancar, în timp ce persoanele fizice pot să doneze și în numerar. Concurenții cu activitățile de campanie fără de costuri, nu au fost impuși prin lege să deschidă astfel de conturi, însă au trebuit să înștiințeze CEC (sau CEDC în cazul candidaților independenți). Pentru astfel de înștiințări nu există termene legale. Cinci partide au înștiințat CEC, însă doar după primirea avertismentelor.⁵² Procedurile de donație sunt complicate și unii concurenți le-au perceput ca o povară administrativă, ceea ce ar putea descuraja donatorii potențiali.⁵³

CEC are mandatul să desfășoare supravegherea finanțării campaniei electorale. Aceasta primește rapoartele financiare ale partidelor politice și blocurilor electorale, trebuie să verifice acuratețea și conformitatea acestora și poate să impună sancțiuni (sau să solicite aceasta altor organe competente).⁵⁴ CEC nu dispune de resurse suficiente pentru a monitoriza în mod eficient finanțarea campaniei electorale.⁵⁵ Legea nu reglementează colaborarea între CEC și alte autorități de stat, cum ar fi Centrul Național Anti-Corupție (CNA) sau Inspectoratul Fiscal de Stat (IFS).⁵⁶ Prin urmare, atunci când CEC a solicitat informații de la CNA, instanța a dispus că nu există teme juridice. IFS a informat MROA OSCE/BIDDO că nu a putut să ofere CEC nicio informație înainte de sfârșitul anului fiscal.

Supravegherea finanțării campaniei electorale ar putea fi îmbunătățită și mai mult. În cazul în care CEC rămâne organul competent de supraveghere, resursele sale trebuie mărite. Accesul la timp al CEC la informația relevantă și colaborarea cu alte autorități trebuie să fie clar reglementată.

Legea prescrie concurenților să prezinte rapoarte financiare o dată la două săptămâni, termenele limită depinzând de data la care ei și-au deschis contul bancar.⁵⁷ Cu toate acestea, rapoartele au fost prezentate la 8 și 22 mai și la 5 iunie, la solicitarea CEC. Rapoartele finale au fost prezentate la 12 și 26 iunie, cu două zile înainte de ziua alegerilor, conform prevederilor legislației. În timp ce nu este stipulat în lege, acest termen nu asigură publicarea și verificarea rapoartelor finale înainte de

⁵⁰ Codul electoral nu se referă la claritatea dacă limitele de cheltuieli se aplică ambelor tururi, ceea ce nu a fost soluționat de CEC.

⁵¹ Cele mai mari venituri și cheltuieli au fost declarate de PDM, PSRM, PN, PCRM și PLDM.

⁵² Partidul Popular Creștin Democrat, Democrația Acasă, Renașterea, Partidul Socialist din Moldova (PSM) și Partidul Popular Socialist din Moldova.

⁵³ O persoană juridică trebuie să prezinte o declarație privind absența cotei de stat și străine în capitalul său, iar recipientul trebuie să verifice informația înainte să accepte o donație. Donații în numerar pot fi făcute doar sediul concurentului în baza declarației a propriei răspunderi și de acceptare a donației. Donația poate, apoi, să fie depozitată în contul bancar pentru campania electorală.

⁵⁴ Codul electoral nu specifică aceste organe.

⁵⁵ Spre deosebire de aceasta, Curtea de Conturi are mandatul să supravegheze managementul resurselor financiare publice și a activelor – inclusiv finanțarea publică oferită partidelor politice, și a declarat că are acces la toate bazele de date de stat, ceea ce îi permite să efectueze o verificare încrucișată a informațiilor financiare și de altă natură.

⁵⁶ Regulamentul CEC prevede că CEC poate să solicite informații de la IFS, însă acest lucru nu este reglementat de lege, iar procedurile de colaborare și schimb de informații nu sunt definite.

⁵⁷ Rapoartele financiare sunt prezentate în decurs de trei zile de la deschiderea contului bancar și ulterior o dată la două săptămâni. Contul poate fi deschis înainte de înregistrarea candidatului.

alegeri, ceea ce a știrbit din eficiența supravegherii și a avut impact asupra dreptului alegătorilor la o alegere informată.⁵⁸

Pentru a facilita supravegherea de către CEC, legea ar putea să prevadă ca toți candidații să prezinte rapoartele financiare la aceeași dată. Rapoartele finale ar putea fi prezentate după ziua alegerilor, pentru a include toate veniturile și cheltuielile până la și inclusiv din ziua alegerilor.

CEC a publicat rapoartele financiare pe pagina sa electronică în timp util. Concurenților, care nu au reușit să prezinte rapoartele financiare la 8 mai, nu le-au fost impuse sancțiuni.⁵⁹ Șaisprezece avertismente au fost emise în adresa concurenților care nu au prezentat rapoartele în termenele ulterioare.⁶⁰ Pe lângă aceasta, PL a primit două avertismente pentru folosirea fondurilor nedeclarate.⁶¹ La solicitarea CEC, PN și PSRM au prezentat informații adiționale privind cotizațiile de membru, conform declarațiilor făcute în primele două rapoarte. În plus, CEC a solicitat CNA să investigheze sursele de venituri ale acestor două partide.⁶²

Majoritatea CEEdC au declarat că nici nu au verificat rapoartele financiare și nici nu au impus sancțiuni candidaților independenți care nu au prezentat rapoartele.⁶³ Cu toate acestea, înregistrarea unui candidat independent a fost anulată de CEEdC pentru folosirea fondurilor nedeclarate.⁶⁴ Această abordare a CEEdC față de supraveghere este neconsecventă și posibil selectivă, iar folosirea anulării înregistrării este o sancțiune potențial neproportională. Câteva rapoarte ale candidaților independenți au fost postate pe paginile electronice ale administrațiilor locale, conform cerințelor legii.

La 22 mai, IFS a cerut PSRM să prezinte rapoartele financiare din 2011 în decurs de șase zile, din motive definite de lege ca „secret fiscal”. PSRM a declarat că această cerere a fost motivată politic și a depus o obiecție, susținând că numai CEC este organul competent să verifice finanțele partidului și a solicitat amânarea până după alegeri.⁶⁵ Ulterior, IFS și-a suspendat controlul.

X. MASS-MEDIA

A. MEDIUL MASS-MEDIA

În pofida unei piețe limitate de publicitate, există un număr mare de instituții media. Conform situației din mai 2015, în țară activau 72 de posturi de televiziune și 57 de posturi radio. Mass-media tipărite sunt numeroase, însă impactul lor este limitat. Televiziunea este cea mai importantă

⁵⁸ CEC a declarat că a avut nevoie de aproximativ patru zile pentru a verifica rapoartele prin metoda verificării încrucișate a cifrelor declarate și cu extrasele bancare ale tranzacțiilor prin intermediul contului bancar pentru campania electorală.

⁵⁹ MROA OSCE/BIDDO cunoaște despre cel puțin cinci concurenți care nu au prezentat rapoarte.

⁶⁰ Blocul electoral Lista Poporului (BeLP), Patrioții Moldovei, Renașterea, Partidul Popular Socialist, Partidul Popular Creștin Democrat, Partidul Regiunilor, Democrația Acasă, PSRM și Partidul Lege și Justiție au fost avertizate pentru neprezentarea rapoartelor la 22 mai; PSM, Partidul Popular Socialist, Renașterea la 5 iunie; Partidul Național Liberal, PP Casa Noastră-Moldova, BeLP, PP Partidul Poporului (PPRM) la 26 iunie.

⁶¹ PSRM a depus o reclamație că PL a folosit fonduri nedeclarate/nepermise pentru a tipări programul de activitate al primarului în funcție al municipiului Chișinău ca și material de campanie. Urmare a unei contestații de către PL, instanța a anulat hotărârea CEC. Avertizarea CEC a fost repusă, urmare a unei contestații la Curtea Supremă.

⁶² Urmare a contestațiilor, instanța a hotărât că nu există temei juridic pentru ca CNA să desfășoare investigația.

⁶³ Cel puțin 338 de candidați independenți au înștiințat CEEdC că vor face campanie fără cheltuieli, 36 au raportat o lipsă de tranzacții, în timp ce 43 au declarat venituri și cheltuieli.

⁶⁴ În CEEdC Criuleni.

⁶⁵ IFS a adus la cunoștința MROA OSCE/BIDDO că nu a mai făcut cereri similare în ultimii doi ani.

sursă de informație, deși rata de penetrare a internetului crește și mass-media online oferă o sursă adițională și diversă a informațiilor politice și electorale.

Difuzorul public, Teleradio Moldova (TRM), acoperă întreg teritoriul țării. Independența sa editorială este garantată prin lege; cu toate acestea, TRM este în totalitate finanțat din bugetul de stat și influența partidelor de guvernare rămâne vizibilă. În perioada decembrie 2013 – martie 2015, organul său de supraveghere a funcționat cu doar trei din cei nouă membri ai săi, fapt care s-a datorat situației politice din parlament, care a împiedicat numirea noilor membri. La 4 iunie, organul de supraveghere a ales președintele TRM. Cu toate acestea, societatea civilă a contestat procesul de numire în funcție și a solicitat anularea acestuia.⁶⁶

Poate fi analizat un mecanism de finanțare pentru a reduce dependența TRM de bugetul de stat. Criteriile pentru selectarea administrației TRM ar putea să se bazeze în continuare pe capacitățile profesionale ale candidaților de a-i spori independența de la influența partidelor de guvernare.

Mulți interlocutori au opinat că influența politică asupra peisajului mass-media este exercitată de *General Media Group*, o corporație dominantă, asociată cu vice-președintele PDM. În timp ce libertatea mass media este garantată, mass-media sunt percepute ca aliniate intereselor politice. Codul audiovizualului, care reglementează mass-media, a fost modificat în martie 2015, cu scopul de a spori transparența proprietarilor.⁶⁷ Societatea civilă și organizațiile internaționale au exprimat îngrijorări substanțiale referitor la concentrarea proprietății în mass-media și a avertizat că modificările adiționale puse în discuții ar putea să pună în pericol pluralismul mijloacelor de informare în masă.⁶⁸

Concentrarea mare a proprietății în mass-media trebuie să fie abordată într-o manieră cuprinzătoare, pentru a asigura pluralismul mass-media și diversitatea opiniilor.

B. CADRUL JURIDIC

Legislația prevede un cadru solid pentru libertatea mass-media. Constituția garantează libertatea opiniei și exprimarea fără de cenzură. Alte legi care reglementează domeniul mass-media sunt Legea cu privire la libertatea de expresie, Codul audiovizualului, Legea cu privire la mass-media tipărite, Legea cu privire la accesul la informație și Codul electoral.

Legea cu privire la libertatea de expresie include libertatea de a căuta, primi și difuza informații și interzice interferențele în politicile editoriale ale mass-media. Codul audiovizualului definește statutul instituțiilor media, reglementează publicitatea, licențele, rolul de supraveghere al Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) și drepturile și obligațiile instituțiilor media publice și private. Acesta mai prevede conceptul pluralismului politic în timpul alegerilor, cerând ca toate instituțiile media să reflecte alegerile într-o manieră exactă, echilibrată și imparțială.

Codul electoral și Codul audiovizualului reglementează activitatea mass-media pe parcursul campaniei electorale. Pe lângă aceasta, regulamentul CEC cu privire la reflectarea de către mass-

⁶⁶ Într-o declarație comună, emisă la 23 iunie, trei organizații ale societății civile media și-au exprimat îngrijorarea referitor la criteriile folosite în procesul de selectare și la lipsa documentelor de verificare prezentate de candidați.

⁶⁷ Aceste amendamente vor intra în vigoare în noiembrie 2015.

⁶⁸ Vezi [Analiza juridică a proiectelor de lege pentru modificarea și completarea Codului Audiovizualului al Republicii Moldova din 2014 efectuată de Reprezentantul OSCE pentru libertatea mass-media](#). Vezi și [Raportul de progres pe țară din 2014 al Politicii Europene de Vecinătate](#). La 22 aprilie, [Reprezentatul OSCE pentru libertatea mass-media a declarat](#) că unele prevederi propuse sunt excesive și neconforme bunelor practici internaționale.

media difuzate cere difuzorilor să asigure reflectare corectă, echilibrată și imparțială și stabilește regulile pentru dezbateri și publicitate politică plătită. Regulamentul nu abordează subiectul turului doi, cum ar fi prima zi a campaniei sau cerințele pentru mass-media privind dezbaterile.

Responsabilitățile difuzorilor pentru reflectarea turului doi al alegerilor pentru postul de primar trebuie clarificate în legislație.

Difuzorii monitorizați și-au îndeplinit, în general, obligația de a aloca maxim două minute pe zi pentru publicitate plătită fiecărui concurent; cu toate acestea, mulți difuzori locali au oferit timp adițional plătit de emisie partidelor politice. MROA OSCE/BIDDO a observat că mulți difuzori au publicat lista de prețuri pentru programele televizate și reportajele de știri și în cel puțin două cazuri a fost percepută plată pentru conținutul editorial.⁶⁹ Lipsa distincției între conținutul editorial și publicitatea politică este contrară bunelor practici internaționale, ducând publicul în eroare și contravenind limitei publicității plătite, impusă de Codul electoral.

Conținutul editorial și publicitatea politică trebuie să fie clar separate. Pentru a păstra integritatea știrilor, difuzorii trebuie să se abțină să ofere tip plătit de eter partidelor în blocurile sale de știri sau programe informative.

În timpul alegerilor locale, difuzorii locali privați sunt obligați să organizeze dezbateri. Toți acești difuzori s-au conformat cu această obligație, însă doar unii au organizat dezbateri pentru turul doi al alegerilor.

Trebuie analizată revizuirea obligațiunii difuzorilor privați de a organiza dezbateri electorale, deoarece pare să fie o interferență neavenită în politica editorială a mass-media.

CCA are sarcina să monitorizeze modul de reflectare de către mass-media și conformarea acesteia cu legea și, potențial, să impună sancțiuni. Pe parcursul campaniei, CCA a monitorizat 13 difuzori și a publicat 3 rapoarte de monitorizare a mass-media pentru perioada din 9 mai până pe 14 iunie. CCA nu a publicat niciun raport în perioada dintre cele două tururi înainte de ziua alegerilor, deși legea nu o cere. Un raport final pentru întreaga campanie electorală a fost publicat la 10 iulie.

Înainte de ziua alegerilor, CCA a emis avertismente la nouă posturi de televiziune și a sancționat cinci difuzori pentru reflectare părtinitoare. Cu toate acestea, în pofida părtinirii observate, CCA a impus doar amenzi minime și s-a dovedit a fi incapabilă să asigure respectarea legii. CCA îi lipsește un mecanism de punere în aplicare pentru a impune niște remedii eficiente și la timp atunci când se admit încălcări.⁷⁰ CCA a primit șapte reclamații privind mass-media, majoritatea în baza reflectării presupus părtinitoare.⁷¹ CCA a examinat și a respins reclamații bazate pe constatările sale făcute în urma monitorizării și pe informațiile colectate de la difuzori. Cei nouă membri ai consiliului de administrare sunt aleși de parlament și mulți interlocutori MROA OSCE/BIDDO au pus la îndoială independența CCA de influență politică.⁷²

⁶⁹ Toți difuzorii au fost rugați să prezinte CCA declarațiile privitor la reflectarea de către ei a campaniei electorale.

⁷⁰ CCA a emis amenzi în adresa *Publika TV, Canal 2, Canal 3, Prime TV, și Accent TV*. Codul Audiovizualului limitează amenzile la 1.800 și 5.400 lei moldovenești. La 10 iulie, acesta a impus 15 sancțiuni pentru reflectare părtinitoare în perioada 28 mai – 28 iunie.

⁷¹ Au fost depuse două reclamații de 6 partide politice și un candidat independent referitor la dezbaterile pe *Gagauz TV*, trei reclamații au fost depuse de PSRM (una în privința primului raport CCA de monitorizare și două în raport cu reflectare părtinitoare pe *Publika TV, Canal 2, Canal 3, Prime TV*), o reclamație din partea Partidului Verde Ecologist (PVE) despre dezbaterile pe *Realitatea TV*, și una din partea *Ravnopravie* pentru reflectare părtinitoare la *Radio Orhei*.

⁷² La 5 iunie, PCRМ a exclus din rândurile sale un membru CCA din cauza votului său de a suspenda emiterea postului *Russia 24*, ceea ce a fost catalogat drept încălcare a politicii partidului.

Pentru a spori credibilitatea CCA, independența și eficacitatea sa, modificarea mecanismului de numire a membrilor săi pentru a reduce influența majorității parlamentare și de a consolida sancțiunile ce descurajează încălcările, ar putea fi analizată.

La 27 mai, CCA a reînnoit interdicția pusă asupra postului *Russia 24* din alegații de propagandă, discurs de ură și amenințări la adresa securității naționale. Această hotărâre încalcă principiul proporționalității și contravine alineatului 9.1 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990.⁷³ Pe parcursul audierii parlamentare, vice-ministrul justiției a avertizat că încălcarea aduce atingere standardelor internaționale.

Interdicțiile impuse mass-media nu sunt compatibile cu angajamentele internaționale și trebuie abrogate. Restricțiile privind dreptul la libertatea de expresie trebuie prevăzute în lege, trebuie să urmărească un scop legitim și să se conformeze testelor de necesitate și proporționalitate.

C. CONSTATĂRILE MONITORIZĂRII MASS-MEDIA

Mass-media monitorizate de MROA OSCE/BIDDO au oferit o vastă reflectare a campaniei într-o varietate de formate, inclusiv programe de știri, timp plătit de emisie, și dezbateri televizate.⁷⁴ 8 difuzori monitorizați au dedicat circa 165 de ore alegerilor și subiectelor politice. Ei au oferit acces la toți concurenții majori; cu toate acestea, majoritatea au arătat o divizare pe linii de partizanat, nereușind să se conformeze obligațiilor legale de reflectare echilibrată și imparțială. Cu toate acestea, alegătorii au fost suficient informați despre alternativele politice.

Femeile candidate au beneficiat de reflectare marginală în știri în campania pentru primul tur (în mediu șapte procente la difuzorii monitorizați), reflectând problemele nesoluționate ce țin de participarea femeilor în viața politică. În turul doi, prezența unei femei candidat pentru cursa pentru postul de primar al Chișinăului a sporit vizibilitatea femeilor la 12 procente. Mass-media monitorizate au respectat prevederea referitor la perioada de tăcere în timpul campaniei. Materialele campaniei au rămas vizibile pe Internet, inclusiv pe rețelele de socializare, în perioada de tăcere, fapt care nu este reglementat de legislație.

Înainte de turul doi, cursa pentru postul de primar al Chișinăului a dominat mass-media monitorizate de MROA OSCE/BIDDO cu circa 95 - 100 procente din buletinele de știri.

Televiziunea publică, *Moldova 1*, a organizat dezbateri, oferind acces egal reprezentanților partidelor și candidaților la postul de primari în Chișinău, Cahul, Comrat și Bălți. Candidatul PSRM pentru Chișinău a refuzat invitația și a delegat un reprezentant, inclusiv la turul doi. Așadar, alegătorii au fost privați de oportunitatea de a observa direct dezbaterile între candidații la turul doi în Chișinău.

⁷³ Alineatul 9.1 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990 prevede că libertatea de expresie include libertatea de a distribui informații și idei fără interferențe din partea autorităților publice și indiferent de frontiere. Alineatul 26 al Documentului Reuniunii OSCE din Moscova din 1991 prevede că „mass-media pe teritoriul său trebuie să se bucure de acces nerestricționat la știri străine și servicii informaționale. Publicul se va bucura de aceeași libertate de a primi și difuza informații și idei fără interferența autorităților publice indiferent de frontiere, inclusiv prin publicații și știri străine. Orice restricționare în exercitarea acestui drept va fi prescrisă de lege și în conformitate cu standardele internaționale”.

⁷⁴ În perioada 18 mai-28 iunie, MROA OSCE/BIDDO a monitorizat reflectarea politică în primetime la șapte posturi de televiziune (*Moldova 1*, *Gagauz TV*, *Jurnal TV*, *Prime TV*, *Pro TV Chișinău*, *Publika TV* și *TV 7*), 1 post radio (*Radio Moldova*); 2 ziare (*Komsomolskaya Pravda* și *Moldova Suverana*); și 5 mijloace de informare în masă online (*moldova.org*, *noi.md*, *omg.md*, *point.md* și *unimedia.info*).

Moldova 1, în general, a oferit concurenților în primul tur reflectare echitabilă în buletinele de știri, însă a reflectat pe larg Guvernul (38 procente) și Președintele Parlamentului (8 procente), și a favorizat partidul PLDM (10 procente) aflat la guvernare. Între cele două tururi, *Moldova 1* a reflectat în știri în tonalități neutre candidații la postul de primar pentru Chișinău din partea PL și PSRM, însă a devotat un grad mai mare de reflectare candidatului PL, cu 61 și 39 procente respectiv. *Radio Moldova* și *Gagauz TV* au reflectat candidații în buletinele de știri într-o măsură limitată, devotând majoritatea reflectării activității autorităților de nivel central și local (77 și 80 procente respectiv).

Difuzorii privați monitorizați au demonstrat părtinire. *Prime TV* și *Publika TV* au favorizat pe larg PDM în primul tur, cu 21 și 14 procente respectiv, reflectarea fiind preponderent în tonalitate pozitivă. Aceste două posturi naționale nu au organizat dezbateri și deseori au dat pe post un spot din *VIP Magazin* care prezenta pozitiv candidatul PDM pentru postul de primar în Chișinău. *Jurnal TV* a dedicat reflectare largă cu știri preponderent negative guvernului (23 procente) și partidelor din Guvern: PDM (21 procente), și PLDM (12 procente). *Jurnal TV* a reflectat marșul din 7 iunie, promovat de un grup al societății civile, punând pe post un spot televizat împotriva partidelor de guvernare. Aceste trei posturi au dedicat reflectare limitată și deseori critică PSRM. *Pro TV* și *TV 7* au asigurat reflectare, în general neutră, principalelor partide politice, deși mai mult timp a fost oferit PLDM și PL.

În turul doi, majoritatea difuzorilor privați au favorizat candidatul PL la postul de primar al Chișinăului: *Prime TV* (89 procente), *Publika TV* (79), *Pro TV* (63) și *Jurnal TV* (62); *TV 7* a alocat reflectare egală ambilor candidați. Tonalitatea buletinelor de știri a fost, în general, neutră.

Mass-media online și tipărită a prezentat opinii mai diverse. În primul tur, *Komsomolskaya Pravda* a favorizat, preponderent, *Ravnopravie* și PN, *Moldova Suverana* a favorizat PSRM, *Noi* - PCR, și *Omega* - PN și PCNM. *Unimedia*, *Point* și *Moldova* au oferit reflectare, în general, echilibrată. Încălcând regulamentul CEC privind reflectarea în mass-media, unele materiale de campanie din mass-media tipărite nu au fost identificate drept publicitate plătită și informația obligatorie pe factura fondului de campanie lipsea.⁷⁵ În turul doi, *Komsomolskaya Pravda*, *Moldova Suverana*, *Noi*, *Omega*, și *Point* au favorizat, preponderent, candidatul PSRM, cu reflectare largă și pozitivă, comparativ cu tonalitatea negativă de reflectare a candidatului PL. *Moldova* și *Unimedia* au reflectat, în general, în tonalitate neutră ambii concurenți.

XI. OBSERVATORII NAȚIONALI ȘI INTERNAȚIONALI

Codul electoral prevede observarea procesului electoral de către observatorii internaționali și naționali, precum și de delegații și reprezentanții concurenților în toate secțiile de votare. În total, 2.315 observatori naționali, care reprezintă 14 organizații, precum și 139 de observatori din partea a 25 de organizații internaționale, au fost acreditați de CEC. Organizația societății civile Promo-Lex a desfășurat observarea la scară largă, inclusiv observarea pe termen lung și scurt, raportarea privind finanțarea campaniei electorale și numărarea paralelă a voturilor în alegerile pentru postul de primar în Chișinău, Bălți și Comrat în primul tur și în Chișinău și Comrat în turul doi. Centrul de Jurnalism Independent a desfășurat monitorizarea mass-media a 10 instituții media pe parcursul campaniei electorale pentru turul întâi.

⁷⁵

De exemplu, *Komsomolskaya Pravda* a publicat materialele campaniei electorale pentru candidatul din partea *Ravnopravie* pentru postul de primar în Orhei, și candidații PSRM și PLDM pentru postul de primar în Chișinău.

XII. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII

Procesul de soluționare a reclamațiilor și contestațiilor este reglementat, preponderent, de Codul electoral și Regulamentul CEC privind adjudecarea reclamațiilor.⁷⁶ Alegătorii și concurenții pot depune reclamații împotriva acțiunilor, inacțiunilor și hotărârilor comisiilor electorale, altor concurenți și mass-media. O reclamație trebuie mai întâi analizată de un organ electoral superior înainte să fie depusă în instanța respectivă din circumscripție. Reclamațiile depuse în ziua alegerilor și reclamațiile care se referă la dreptul la vot, pot fi depuse direct în instanță. Hotărârile CEC sunt contestate la Curtea de Apel Chișinău. Reclamațiile referitor la finanțarea campaniei electorale a partidelor politice și blocurilor electorale se depun la CEC, în timp ce reclamațiile din partea candidaților independenți se depun la CEdC. CCA emite hotărâri privind reclamațiile în raport cu mass-media difuzate, în timp ce reclamațiile în raport cu mass-media tipărite și pe internet se depun în instanțe.

Reclamațiile și contestațiile trebuie depuse în decurs de trei zile din data acțiunii, inacțiunii sau hotărârii.⁷⁷ Reclamațiile împotriva hotărârilor CEdC/BESV trebuie soluționate în decurs de trei zile, în timp ce reclamațiile împotriva concurenților în decurs de cinci zile. Toate reclamațiile trebuie soluționate cu o hotărâre până la ziua alegerilor. Reclamațiile privind înregistrarea alegătorilor trebuie soluționate de organul electoral respectiv în decurs de 24 de ore și nu mai târziu decât cu o zi înainte de alegeri, în timp ce contestațiile acestor hotărâri sunt depuse în instanțele administrative. Reclamațiile depuse în instanțe în ziua alegerilor se adjudecă în aceeași zi. În cazul în care organul electoral hotărăște că nu are competențe pe o reclamație concretă, trebuie să o refere la organul competent în decurs de două zile.

CEC a procesat reclamațiile și contestațiile la timp și în mod transparent, în general, în timp ce CEdC au soluționat reclamațiile mai puțin eficient și, câteodată, neconsecvent. Reclamațiile au fost analizate de CEC în sesiuni deschise, unde părțile aveau dreptul la replică. Deși nu se cere, hotărârile CEC cu privire la reclamații au fost publicate pe pagina sa electronică. CEC nu a ținut un registru a reclamațiilor depuse la organele electorale de nivel inferior, ceea ce a diminuat rolul său de supraveghere.⁷⁸

Audierile în instanță au fost deschise publicului. În unele cazuri, au fost emise „hotărâri protocolare” privind reclamațiile, care nu au dispus de o hotărâre scrisă și nici nu au inclus vreo referință la dreptul la apel, contrar cerințelor unui proces echitabil și alineatelor 5.10 și 5.11 ale Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990.⁷⁹

Câteva reclamații nu au fost depuse la organele competente, punând la îndoială înțelegerea de către reclamanți a mecanismului de soluționare a disputelor.⁸⁰ Câteva reclamații au fost satisfăcute și, de cele mai multe ori, au fost emise doar avertismente, reducând eficiența soluționării disputelor. Nivelul de încredere în procesul de reclamații s-a deosebit în rândul diferitor actori interesați. În general, eficacitatea soluționării disputelor a fost afectată de o abordare neconsecventă, sancțiuni ineficiente și implementare insuficientă, contrar prevederilor alineatului 5.10 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990.⁸¹

⁷⁶ Codul de Procedură Civilă și Legea cu privire la litigiile administrative sunt la fel aplicabile.

⁷⁷ În calitate de excepție, reclamațiile privind finanțarea campaniei electorale pot să fie depuse în decurs de trei ani, conform prevederilor Codului Civil.

⁷⁸ CEC a declarat că va primi informații privind reclamațiile de la CEdC după alegeri și va include aceste informații în raportul său post-electoral.

⁷⁹ Vezi alineatele 5.10 și 5.11 ale Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990.

⁸⁰ De exemplu, la CEC au fost transmise șapte cereri de recalculare a voturilor în BESV după primul tur.

⁸¹ Vezi și Articolul 2 al CIDCP, Articolul 13 al Convenției Europene a Drepturilor Omului și Codul Bunelor Practici în Materie Electorală (II.3.3b).

MROA OSCE/BIDDO cunoaște despre circa 55 de reclamații și contestații depuse la CEC și 85 depuse la CEDC de nivelul 2. Majoritatea se referă la înregistrarea candidaților de către CEDC și încălcările din campania electorală, inclusiv abuzul resurselor administrative de stat, postarea ilegală a materialelor campaniei, folosirea simbolurilor de stat și străine și cumpărarea voturilor. Majoritatea reclamațiilor au fost respinse drept nefondate sau respinse de CEC și CEDC pentru nerespectarea regulilor de procedură.⁸² Pe lângă aceasta, Curtea de Apel Chișinău a menținut 2 din 18 contestații împotriva hotărârilor CEC. Șaisprezece hotărâri au fost contestate la Curtea Supremă, dintre care treisprezece au fost menținute.⁸³

Pentru a asigura eficacitatea, consecvența și transparența în procesul de soluționare a disputelor, CEC ar putea analiza extinderea rolului său de supraveghere asupra organelor inferioare și asigurarea unor instrucțiuni clare privind formele de reclamații pentru a simplifica procedurile. Toate hotărârile trebuie să fie pe deplin justificabile și să indice remediile disponibile.

După primul tur, câteva reclamații au fost depuse privind alegațiile de înregistrare a rezidenților temporari în apropierea zilei alegerilor și a mai multor alegători pe aceleași adrese.⁸⁴ Scrutinul într-o secție de votare pe 14 iunie a fost întrerupt de locuitorii din localitate și ulterior anulat după ce 53 de persoane au fost aduse cu autobuzul și au votat pe lista suplimentară.⁸⁵ Din cinci cereri de anulare a alegerilor în BESV, două au fost satisfăcute. Pe lângă aceasta, numărări repetate au fost solicitate pentru 391 de BESV, invocând nereguli la numărare. Dintre acestea, circa 300 au fost solicitate de PSRM pentru alegerile în consiliul municipal Chișinău.⁸⁶ Acestea inițial au fost satisfăcute de instanță, însă respinse în instanța a doua. Referitor la alte cereri nu au fost disponibile informații cuprinzătoare. Legea nu este clară referitor la faptul dacă termenul de trei zile pentru depunerea reclamațiilor se aplică cererilor de renumărare și de când începe calculul termenului.⁸⁷ Pentru turul doi, MROA OSCE/BIDDO cunoaște că au fost depuse circa 11 reclamații, preponderent cu referire la încălcările în ziua alegerilor. Pe lângă aceasta, au fost depuse 14 cereri de renumărare; 4 au fost satisfăcute. Conform CEC, doar una din aceste cereri a schimbat rezultatele.⁸⁸

Codul electoral ar trebui să stabilească clar termenele pentru depunerea cererilor de renumărare.

⁸² De exemplu, la 4 mai, PN a prezentat CEDC Briceni actele pentru înregistrarea listei candidaților. La 12 mai (la o zi după expirarea termenului limită de răspuns), partidul a depus cerere către CEC pentru a obliga CEDC să analizeze cererea acestuia. La 13 mai, partidul a primit hotărârea CEDC de refuz a înregistrării listei acestuia din motive de procedură. PN a contestat hotărârea CEDC la CEC, care a anulat-o la 15 mai și lista partidului a fost înregistrată.

⁸³ Curtea Supremă este ultima instanță de contestare, însă nu analizează faptele în fond, ci doar examinează temeiul lor juridic. Aceasta poate emite hotărâri consultative cu interpretări ale legislației electorale pentru instanțele de nivel inferior.

⁸⁴ Astfel de reclamații au fost depuse la Băcioi, Comrat, Drochia, Durești, Orhei, Telenești și Trușeni. O reclamație comună a fost depusă de PLDM, PL, PPRM, PSRM, PCRM și PPE în Trușeni, invocând că 347 de persoane au fost adăugate pe lista alegătorilor cu trei zile înaintea alegerilor; primarul în funcție din Băcioi din partea PL a depus o reclamație despre înregistrarea a 122 de persoane pe patru adrese ale unei secții de votare în comuna Băcioi, invocând că aceste persoane au fost înregistrate ca rezidenți în aprilie-mai 2015. Reclamația a fost respinsă de BESC/CEDC și respinsă de instanță; ulterior, primarul în funcție a dat în judecată cele patru BESV.

⁸⁵ Alegătorii au fost înregistrați în comuna Topala, *rayonul* Cimișlia după 18 mai și au reprezentat circa 12 procente din prezența la urne în secția de votare.

⁸⁶ PSRM a invocat fluctuații ale numărului de alegători înregistrați și discrepanțele în procesele verbale privind rezultatele conform datelor din SIASA.

⁸⁷ Judecătoria Botanica a respins cererile pentru numărarea repetată a voturilor în comuna Băcioi, municipiul Chișinău, susținând că cererile pentru numărările repetate pot fi audiate doar după validarea rezultatelor de instanțe.

⁸⁸ Rezultatele s-au schimbat după numărarea repetată în satul Coșernița, raionul Criuleni.

XIII. ZIUA ALEGERILOR

A. VOTAREA DIN PRIMUL TUR

În doar câteva secții de votare vizitate de observatorii internaționali procesul a fost ordonat și transparent, iar procedurile au fost, în general, urmate. Ziua alegerilor a fost, în general, pașnică, cu doar câteva incidente. Verificarea alegătorilor și transmiterea rezultatelor prin SIASA a funcționat în general eficient.

S-a observat că majoritatea secțiilor de votare vizitate nu aveau acces potrivit pentru alegătorii cu dezabilități; deseori rampele disponibile erau impracticabile. Contrar prevederilor din alineatul 7.4 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990, secretul votului nu a fost întotdeauna asigurat în secțiile de votare vizitate de MROA OSCE/BIDDO, fapt care s-a datorat supraaglomerării cu alegători care așteptau în interior, dar și formei cabinelor de vot (având în vedere mărimea buletinului de vot) și amplasării acestora.

Trebuie gândit un management mai bun al secțiilor de votare și revizuit designul cabinelor de vot pentru alegerile locale, pentru a asigura secretul votului în mod consecvent.

Procesele de numărare și tabulare care au fost observate au fost ordonate și bine organizate, deși au fost observate deficiențe minore, cum ar fi anumite proceduri care fie nu au fost asigurate, fie au fost asigurate însă într-o altă ordine decât cea prescrisă. Numărarea alegerilor pentru diferite posturi a contribuit la complexități pentru angajații secțiilor de vot.

CEC a putut să ia în calcul plasarea unui accent mai mare pe instruirea pentru procedurile de numărare și tabulare, în special pentru alegerile locale, având în vedere complexitățile care țin de alegerile pentru mai multe posturi concomitent.

Procesul de verificare a alegătorilor prin intermediul SIASA și transmiterea rezultatelor au fost rapide, cu un singur caz raportat în orașul Comrat, unde SIASA temporar nu a funcționat în modul convenit după deschidere. Centrul de apel al CEC a funcționat profesionist și către orele 23:00 recepționase circa 4.700 apeluri din partea alegătorilor, membrii organelor electorale, operatori și alte părți interesate. Transparența procesului a beneficiat de prezența sistematică a reprezentanților partidelor și candidaților și observatorilor naționali.

În ziua alegerilor, CEC a activat transparent și eficient. Aceasta a prezentat informații live din SIASA referitor la prezența la urnele de vot. CEC a susținut numeroase declarații pentru presă, inclusiv privitor la statisticile prezenței la urnele de vot și informații agregate despre candidați și alegători. CEC a publicat procesele verbale privind rezultatele preliminare pe secție de votare pe pagina sa electronică în dimineața după primul tur. Prezența la urnele de vot a fost declarată la 49 de procente.

B. TURUL DOI AL ALEGERILOR

Pentru turul doi, în cele câteva secții de votare vizitate de observatorii internaționali, procesul a fost transparent și procedurile au fost, în general, respectate, cu unele excepții, deoarece BESV au implementat în mod inconsecvent regulamentele CEC privind înregistrarea alegătorilor adoptate între cele două tururi. Ziua alegerilor a decurs, în general, calm, transparent și în ordine, cu doar câteva incidente raportate. Ca și în primul tur, verificarea alegătorilor și transmiterea rezultatelor a

funcționat eficient, cu excepții ne semnificative. CEC a raportat că două secții de votare nu au fost conectate la rețea datorită problemelor de conexiune la internet, care au fost rapid soluționate.

Nu toți președinții BESV au părut să cunoască regulamentul CEC referitor la alegătorii care s-au înregistrat temporar între cele două tururi. Ca și în primul tur, transparența procesului a beneficiat de prezența sistematică a reprezentanților partidelor și candidaților și a observatorilor naționali.

În ziua alegerilor, CEC a activat în mod transparent și eficient. Aceasta, iarăși, a postat actualizări în timp real din SIASA referitor la prezența la urne a alegătorilor la scară națională, precum și informații mai localizate referitor la prezența la urnele de vot. Rezultatele numărării au fost disponibile și actualizate în mod constant la sosire prin intermediul SIASA. Iarăși CEC a organizat numeroase declarații pentru presă pe tot parcursul zilei alegerilor și a publicat prompt rezultatele preliminare. Prezența la urnele de vot a alegătorilor în turul doi a fost raportată la 48 de procente. Disputele din ziua alegerilor au fost, în general, soluționate într-o manieră informală fără a emite vreo hotărâre în scris.

Rezultatele finale sunt publicate de către comisiile electorale respective, după validare de către instanțele judecătorești locale. CEC s-a așteptat ca finalizarea procesului judiciar să dureze până în septembrie, după care ar putea să anunțe rezultatele finale.

XIV. RECOMANDĂRI

Aceste recomandări, așa cum a fost expuse în text, sunt prezentate în vederea îmbunătățirii desfășurării alegerilor în Republica Moldova și în vederea sprijinirii eforturilor de a le alinia pe deplin cu angajamentele OSCE și cu alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice. Aceste recomandări ar trebui să fie citite în asociere cu recomandările OSCE/BIDDO emise anterior, care încă nu au fost implementate, în special în primul său raport privind alegerile locale din 2011 și alegerile parlamentare din 2014. OSCE/BIDDO este gata să ofere asistență autoritățile Republicii Moldova în îmbunătățirea în continuare a procesului electoral și în implementarea recomandărilor care se conțin în acest raport, precum și în rapoartele anterioare.⁸⁹

A. RECOMANDĂRI PRIORITARE

1. Cadrul juridic trebuie să beneficieze de o analiză cuprinzătoare în vederea eliminării inconsecvențelor și ambiguităților, precum și contradicțiilor între Codul electoral și alte legi. Anumite chestiuni juridice ar putea fi detaliate prin regulamentele CEC cu mult înaintea alegerilor.
2. Reformele legislative trebuie să fie întreprinse cu mult înaintea alegerilor. Interdicția de a folosi simbolurile de stat și străine trebuie revăzută, deoarece este neproportională restricției libertății de expresie.
3. CEC trebuie să anticipeze și să soluționeze problemele potențiale și să comunice hotărârile la timp, pentru a asigura că actorii interesați sunt suficient de bine informați despre toate procedurile.

⁸⁹ Conform alineatului 24 al Documentului Reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990, Statele participante ale OSCE s-au angajat să „urmărească prompt evaluarea alegerilor și recomandările BIDDO”.

4. Supravegherea finanțării campaniei ar putea fi îmbunătățită în continuare. În cazul în care CEC rămâne organul competent de supraveghere, resursele sale trebuie mărite. Accesul oportun al CEC la informațiile relevante și colaborarea cu alte autorități trebuie clar reglementată.
5. Concentrarea înaltă a proprietarilor mass-media trebuie abordată în mod cuprinzător pentru a asigura pluralismul mass-media și diversitatea opiniilor.
6. Pentru a spori credibilitatea, independența și eficiența CCA, trebuie analizată modificarea mecanismului de numire a membrilor săi pentru a reduce influența majorității parlamentare și pentru a consolida sancțiunile pentru a descuraja încălcările.

B. ALTE RECOMANDĂRI

Cadrul juridic

7. Legea trebuie modificată ca să prevadă o listă exhaustivă a posibilelor încălcări electorale și sancțiuni respective, ceea ce trebuie să fie proporțional și disuasiv.

Administrarea alegerilor

8. Trebuie analizată instituirea unei singure surse de intrare a cifrelor comune din procesele verbale în SIASA pentru a preveni posibilele discrepanțe în datele rezultate, precum și prezentarea rezultatelor într-un format mai prietenos utilizatorilor, detaliat pe secție de votare.
9. Autoritățile trebuie să revizuiască și să abordeze contradicțiile legale existente între Codul electoral și Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal care se referă la procesarea datelor cu caracter personal în scopuri electorale.

Înregistrarea alegătorilor

10. În conformitate cu bunele practici internaționale și recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO, personalului militar recrutat trebuie să i se acorde dreptul la vot. Pe lângă aceasta, privarea de dreptul la vot trebuie să fie analizată doar pentru incapacitate mentală sau condamnare penală pentru o infracțiune gravă printr-o hotărâre explicită a instanței.
11. Pentru a spori transparența și încrederea în integritatea procesului electoral, CEC și reprezentanților concurenților le-ar putea fi oferit acces la RSA pentru a permite posibilitatea desfășurării unui control cuprinzător.
12. Crearea unui registru național al adreselor care ar fi exact, complet și actualizat cu regularitate, ar spori acuratețea datelor de înregistrare a reședinței folosite pentru înregistrarea alegătorilor.
13. Conform bunelor practici internaționale, ar putea fi analizată modificarea legii pentru a introduce o dată finală pentru actualizarea registrului alegătorilor, inclusiv a schimbării locului de votare, înainte de ziua alegerilor, ceea ce trebuie să fie aplicabil și la turul doi al alegerilor.
14. Autoritățile ar putea clarifica procedurile privind afișarea listelor alegătorilor pentru revizuire, pentru a permite un control public convenit, menținând, totodată, un nivel suficient de protecție a datelor cu caracter personal. În absența unor prevederi clare în lege, CEC trebuie să ia în

considerare emiterea oportună a instrucțiunilor privind procedurile care trebuie urmate de către BESV.

Înregistrarea candidaților

15. Ar putea fi examinată introducerea unor măsuri legislative speciale temporare pentru a promova femeile candidate. Partidele politice ar putea să examineze modalități de a spori în continuare echilibrul de gen în listele lor electorale.
16. Ar putea fi luată în considerare revizuirea cerințelor referitoare la semnăturile de sprijin, inclusiv reducerea numărului de semnături cerute, permițând alegătorilor să sprijine mai mulți candidați, și revizuirea termenelor pentru a asigura oportunități egale pentru toți candidații.

Campania electorală

17. Trebuie luată în considerare modificarea Codului electoral, astfel încât perioada campaniei oficiale să înceapă la aceeași dată pentru toți concurenții pentru a asigura oportunități egale de desfășurare a campaniei electorale. Demararea perioadei de campanie pentru turul doi al alegerilor ar putea fi la fel clarificată concurenților pe viitor pentru a evita neînțelegerile.
18. Ar putea fi revizuită ajustarea listelor de partid în termen atât de apropiat de ziua alegerilor.
19. Ar putea fi examinată asigurarea concurenților cu locuri, suficiente ca număr și suprafață, pentru a posta materialele de campanie electorală.
20. Pentru a evita abuzurile potențiale de funcție de către candidații în funcții, Codul electoral trebuie modificat cu prevederi care să stipuleze termenele de degrevare pentru întreaga perioadă electorală.

Finanțarea campaniei electorale

21. Interdicția impusă asupra donațiilor din veniturile obținute peste hotarele țării ar putea fi revăzută.
22. Pentru a facilita supravegherea de către CEC, legea ar putea prescrie aceeași dată pentru prezentarea rapoartelor financiare de către toți candidații. Rapoartele financiare ar putea fi prezentate după ziua alegerilor, pentru a include toate veniturile și cheltuielile produse până la și inclusiv în ziua alegerilor.

Mass-media

23. Un mecanism de finanțare care să reducă dependența TRM de bugetul de stat ar putea fi gândit. Criteriile pentru selectarea administrației TRM ar putea să se bazeze în continuare pe capacitățile profesionale ale candidaților de a spori independența acestora de la influența partidelor de guvernare.
24. Responsabilitățile difuzorilor pentru reflectarea turului doi al alegerilor la postul de primar trebuie să fie clarificate în cadrul juridic.

25. Conținutul editorial și publicitatea politică trebuie să fie clar separate. Pentru a păstra integritatea știrilor, difuzorii trebuie să se abțină să ofere timp plătit de emisie partidelor în buletinele lor de știri sau în programele informaționale.
26. Ar putea fi analizată revizuirea obligației difuzorilor privați de a organiza dezbateri electorale, deoarece acest fapt apare ca o interferență neavenită în politica editorială a instituțiilor media.
27. Interdicțiile asupra mijloacelor de informare în masă, inclusiv străine, nu sunt compatibile cu angajamentele internaționale și trebuie anulate. Restricțiile privind dreptul la libertatea de expresie trebuie prevăzute în lege, să urmărească un scop legitim și să se conformeze testelor de necesitate și proporționalitate.

Reclamațiile și contestațiile

28. Pentru a asigura eficacitatea, consecvența și transparența în procesul de soluționare a disputelor, CEC ar putea să ia în considerare sporirea rolului său de supraveghere asupra organelor de nivel inferior și să ofere instrucțiuni clare privind formele de reclamații pentru a simplifica procedurile. Toate hotărârile trebuie să fie pe deplin justificabile și să specifice remediile disponibile.
29. Codul electoral trebuie să prevadă clar termenele pentru depunerea cererilor de numărare repetată a voturilor.

Ziua alegerilor

30. Ar putea fi analizată administrarea mai bună a secțiilor de vot și revederea designului cabinelor de vot pentru alegerile locale, pentru a asigura, în mod consecvent, secretul votului.
31. CEC ar putea lua în considerare axarea mai pronunțată pe instruirile în domeniul procedurilor de numărare și tabulare, în special pentru alegerile locale, dată fiind complexitatea ce ține de alegerile care se desfășoară concomitent pentru mai multe posturi.

ANEXA I: REZULTATELE FINALE

Datele CEC privind alegerile locale din 14 iunie 2015

Numărul alegătorilor pe listele de bază ale alegătorilor	2.809.319	
Numărul alegătorilor adăugați pe listele suplimentare ale alegătorilor	29.844	1,06%
Numărul buletinelor de vot eliberate alegătorilor	3.897.199	
Numărul alegătorilor care au votat	1.392.875	
Prezența la urnele de vot	49,06%	
Numărul voturilor valabile	3.778.273	
Numărul voturilor nevalabile	118.291	
Numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate	3.924.713	
Numărul buletinelor de vot recepționate de BESV	7.821.912	

Datele CEC privind turul doi al alegerilor pentru postul de primar din 28 iunie 2015

Numărul alegătorilor pe listele de bază ale alegătorilor	1.844.626	
Numărul alegătorilor adăugați pe listele suplimentare ale alegătorilor	16.762*	0,9%
Numărul buletinelor de vot eliberate alegătorilor	929.742	
Numărul alegătorilor care au votat	882.282	
Prezența la urnele de vot	47,40%	
Numărul voturilor valabile	917.616	
Numărul voturilor nevalabile	12.069	
Numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate	1.005.262	
Numărul buletinelor de vot recepționate de BESV	1.935.004	

*Conform CEC, unele BESV au introdus datele din listele suplimentare din primul tur în colonița cu listele principale, în timp ce altele le-au raportat ca date din listele suplimentare.

Alegerile pentru postul de primar (turul 1 și turul 2)

Concurentul electoral	Turul întâi				Turul doi			
	Voturi		Posturi de primar		Voturi		Posturi de primar	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
Partidul Democrat din Moldova	275.216	19,32	147	33,5	162.937	17,77	140	30,7
Partidul Liberal Democrat din Moldova	284.901	20,0	181	41,2	137.840	15,03	105	22,8
Partidul politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	213.833	15,01	22	5,0	201.984	22,02	31	6,8
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	116.264	8,16	31	7,1	50.487	5,51	46	10,1
Partidul Politic „Partidul Nostru”	119.243	8,37	3	0,7	64.140	6,99	41	9,0
Partidul Liberal	188.153	13,21	13	3,0	214.514	23,39	38	8,1
Blocul Electoral „Platforma Populară	85.932	6,03	7	1,6	30.574	3,33	20	4,4

Europeană din Moldova – Iurie Leancă”								
Candidații independenți	106.412	7,47	34	7,7	50.775	5,54	33	7,2
Alții	34.502	2,43	2	0,4	3.891	0,42	4	0,8
Total	1.424.456	100	440	100	917.142	100	458	100

Alegerile pentru Consiliul Raional și Municipal

Concurentul Electoral	Voturi		Posturi de consilieri	
	Total	%	Total	%
Partidul Democrat din Moldova	226.661	17,60	267	23,92
Partidul Liberal Democrat din Moldova	235.430	18,28	262	23,48
Partidul politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	213.287	16,56	156	13,98
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	131.609	10,22	135	12,10
Partidul Politic „Partidul Nostru”	143.445	11,14	133	11,92
Partidul Liberal	162.446	12,62	91	8,15
Blocul Electoral „Platforma Populară Europeană din Moldova – Iurie Leancă”	98.005	7,61	64	5,73
Candidații independenți	40.935	3,18	6	0,54
Alții	35.820	2,79	2	0,18
Total	1.287.638	100	1.116	100

Alegeri pentru Consiliile Orășenești și Sătești/ale Comunelor

Concurentul Electoral	Voturi		Posturi de consilieri	
	Total	%	Total	%
Partidul Democrat din Moldova	232.193	21,85	2.811	26,61
Partidul Liberal Democrat din Moldova	236.272	22,24	2.764	26,16
Partidul politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	130.908	12,32	1.293	12,24
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	116.464	10,96	1.178	11,15
Partidul Politic „Partidul Nostru”	87.029	8,19	792	7,50
Partidul Liberal	86.940	8,18	729	6,90
Blocul Electoral „Platforma Populară Europeană din Moldova – Iurie Leancă”	62.715	5,90	513	4,86
Candidații independenți	83.597	7,87	372	3,52
Alții	26.425	2,49	112	1,06
Total	1.062.543	100	10.564	100

ANEXA II: LISTA OBSERVATORILOR ÎN MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR

OBSERVATORI PE TERMEN SCURT

Congresul Autorităților Locale și Regionale

Membrii Congresului:

Amy Koopmanschap	Șefa Delegației	Olanda
Emin Yeritsyan		Armenia
Samira Aliyeva		Azerbaidjan
Leo Aadel		Estonia
Sari Janatuinen		Finlanda
Nino Zurabishvili		Georgia
Gyorgy Illes		Ungaria
Matteo Toscani		Italia
Anthony Misfud		Malta
Vsevolod Belikov		Federația Rusă
Dobrica Milovanovic		Serbia
Mehmet Aydin		Turcia
Vitaly Oluyko		Ucraina
Murad Qureshi		Regatul Unit al Marii Britanii
Line Vennesland	Raportor	Norvegia
Aiste Lazauskiene	Expert	Lituania
Renate Zikmund	Secretariatul Congresului	Franța
Martine Roudolff	Secretariatul Congresului	Franța
Ségolène TAVEL	Secretariatul Congresului	Franța

Comitetul Regiunilor UE:

Arnoldas Abramavicius	Purtător de cuvânt	Lituania
Petr Osvald		Republica Cehă
Uno Silberg		Estonia
Vytautas Kanevicius		Lituania
Jerry Lundy		Irlanda

OBSERVATORI PE TERMEN LUNG

ECHIPA DE BAZĂ A MROA OSCE/BIDDO

Kimmo Kiljunen	Șef al Misiunii	Finlanda
Lilit Ohanyan		Armenia
Sasa Pokrajac		Croația
Elissavet Karagiannidou		Grecia
Giuseppe Milazzo		Italia
Dimash Alzhanov		Kazahstan
Jane Kareski		fosta Republică Iugoslavă
		Macedonia
Przemysław Laskowski		Polonia
Raul Mureșan		România

Roman Railean
Maša Janjušević
Branko Živanović
Robert Gurnsey
Kathleen Johnson

România
Serbia
Serbia
Regatul Unit al Marii Britanii
Statele Unite

OBSERVATORII PE TERMEN LUNG AI MROA OSCE/BIDDO

Gabriela Skulova
Ken Charboe Christensen
Reima Ilari Larki
Loe Langrange
Hans-Heinrich Reiser
Emil Shakir Uulu
Berta Imeri

Cornelis Jan Koojimans
Eva-Kristin Pedersen
Alexandra Von Arx
Nicolas Heyum
Leif Niord
Paul Wesson
Sheila Jaghab

Republica Cehă
Danemarca
Finlanda
Franța
Germania
Republica Kârgâză
fosta Republică Iugoslavă
Macedonia
Olanda
Norvegia
Elveția
Suedia
Suedia
Regatul Unit al Marii Britanii
Statele Unite

DESPRE OSCE/BIDDO

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO) este principala instituție a OSCE care oferă asistență statelor participante „pentru a asigura respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pentru a respecta supremația legii, pentru a promova principiile democrației și (...) pentru a construi, consolida și proteja instituțiile democratice, precum și pentru a promova toleranța în întreaga societate” (Documentul Summit-ului de la Helsinki din 1992). La cele susmenționate se face referire drept dimensiunea umană a OSCE.

OSCE/BIDDO, cu cartierul în Varșovia (Polonia) a fost creat în calitate de Birou pentru Alegeri Libere la Summit-ul de la Paris din 1990 și și-a început activitatea în mai 1991. Cu un an mai târziu, numele Biroului a fost schimbat pentru a reflecta mandatul lărgit care să includă drepturile omului și democratizarea. Astăzi acesta angajează peste 150 de membri de personal.

OSCE/BIDDO este agenția de frunte din Europa în domeniul **observării alegerilor**. Anual, acesta coordonează și organizează detașarea a mii de observatori pentru a evalua dacă alegerile în regiunea OSCE se desfășoară în conformitate cu angajamentele OSCE, alte obligațiuni internaționale și standarde pentru alegeri democratice și cu legislația națională. Metodologia sa unică oferă o privire profundă în procesul electoral în întregime sa. Prin intermediul proiectelor de asistență, OSCE/BIDDO ajută statele participante să-și îmbunătățească cadrul electoral.

Activitățile de **democratizare** desfășurate de Birou includ: supremația legii, sprijin legislativ, guvernare democratică, migrațiune și libertatea de circulație și egalitatea între femei și bărbați. OSCE/BIDDO anual implementează un șir de programe specifice de asistență, ținând să dezvolte structuri democratice.

OSCE/BIDDO mai oferă asistență statelor participante în îndeplinirea obligațiilor acestora în promovarea și protecția **drepturilor și libertăților fundamentale ale omului** în conformitate cu angajamentele pe dimensiunea umană a OSCE. Aceasta se realizează prin lucrul cu un șir de parteneri pentru a încuraja colaborarea, consolida capacitățile și oferi expertiză în domenii tematice, inclusiv drepturile omului în lupta cu terorismul, sporirea protecției drepturilor umane ale persoanelor traficate, educație și instruire în drepturile omului, monitorizare și raportare privind drepturile omului și drepturile umane ale femeilor și securitatea.

În domeniul **toleranță și non-discriminare**, OSCE/BIDDO oferă sprijin Statelor participante în consolidarea răspunsului acestora la crimele bazate pe ură și incidentele de rasism, xenofobie, anti-semitism și alte forme de intoleranță. Activitățile OSCE/BIDDO care se referă la toleranță și non-discriminare se axează pe următoarele domenii: legislație; instruire privind implementarea legislației; monitorizare, raportare și urmărire a răspunsurilor la crime și incidente motivate de ură; precum și activități educaționale pentru a promova toleranța, respectul și înțelegerea reciprocă.

OSCE/BIDDO oferă consultanță statelor participante privitor la politicile acestora referitor la **romi și sinti**. Acesta promovează consolidarea capacităților și relaționare între comunitățile de romi și sinti și încurajează participarea reprezentanților romilor și sinti în organele de elaborare a politicilor.

Toate activitățile BIDDO se desfășoară în strânsă coordonare și cooperare cu Statele participante ale OSCE, instituțiile OSCE și operațiunile din teren, precum și cu alte organizații internaționale.

Mai multe informații sunt disponibile pe pagina electronică a BIDDO (www.osce.org/odihr).